

ROM **Rom mbal tuku waŋe Paulusŋge** **kuyarna**

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 27 kinaig le Paulus nu Korinŋge minmba Rom mbal tuku waŋe te kuyarna.

Rom tumbraŋ ta Rom mbal tuku tumbraŋ sunŋo. Paulus nu Romŋge Kristus tuku mbal kaŋgernu kambim idusna ta nuŋe pironŋe ndin tukulna le nu waŋe te kuyarmba pilna le nane tugum kina.

Waŋe te mbolŋge Paulus nu teŋenmba tumsinŋit. Ku-ate nu purfeŋnu ndo minmba une fudiŋmba mata ake kusrewam kumuŋ kuga. Sine ŋakmba une ŋak tukunu sine Kuate am mbolŋge tinŋam kumuŋ kuga. Ande nu Zu mbal tuku tukul pasa ŋakmba dubikuwa ta nu abo ŋak minmba minam kumuŋ ta Zu mbal nane tukul pasa ta dubikam fugunaig tukunu nane mata une mbal mayok kinaig.

Kasomok mbal nane tukul pasa kugatok minig ta naŋgine pileŋganu wam kumumbi dubi ndakinaig tukunu nane mata une mbal mayok kinaig. Ta tuku taŋgo ŋakmba Kuate tuku pa tam tuku minig.

Piti ta ŋgamukŋge Kuate nu ndin ande wakeina sulumba kiŋo nuŋe kukulna le nu taŋgo tuku une kuramba piya ŋayonu tumba ail kazrai mbolŋge kumna. Kile ande nu Kristus tuku kume tuku saŋgri tomba tinŋate ta Kuate nu taŋgo ta tuku ŋgamunŋal son kaŋgermba nu tinŋreku tinŋate.

¹ Ye Paulus Yesus Kristus tuku piro taŋgo tane Rom mbal tuku waŋe te kuyaret. Ye aposel minam tuku Kuate

nu ye tuku nyu te-mayokna sulumba nuŋe pasa mayenu kukliwam tuku ye madiyina.

² Kuate tuku pasa mayenu kile prote ta o buk Kuate nu wam ta prowamngat nga nuŋe tuan tanjo saningina le dir pasa kuyarke likinaig. ³ Pasa mayenu ta nuŋe Kiŋo nuŋe tuku. Nu tanjo mayok kina ta David tuku ndare mbolŋge mayok kina. ⁴ Nu Kuate ndoŋ ndindo minnaik ta nu kumna sulumba maŋ aboŋga tinga Kuate tuku Kiŋo minna ta kilimok mayok kina. Kuate tuku Kiŋo ta nu singine Sunjo Yesus Kristus. ⁵ Nu ake sinaŋ ye make pilmba aposel minam tuku ye tuku nyu te-mayokna. Kasomok mbal ŋakmba Kristus tuku pasa ismba son nga dubiwaig le nu tuku nyu tanjo ŋakmba ngamukŋge sunjokuwa nga nu aposel piro ta ye sina. ⁶ Kuate nu tane kasomok mbal turmba Yesus Kristus tuku mbal minam tuku wikina.

⁷ Tane Romŋge mine likade singine Mam Kuate nu tane nuŋe mbal minam tuku maditingina ta ye tane ndoŋ pasatam prowet. Singine Mam Kuate nu tane tuku kume purmba minit. Nu nale singine Sunjo Yesus Kristus ndoŋ tane make patika ngamungal wamdus bul sertinguaik. Son.

Paulus nu Rom kambim tuku wamdusmba minna

⁸ Tane Yesus Kristus tuku son mayede le kilke mbol mbal ŋakmba isig. Ye ta tuku gare-gareka Yesus Kristus tuku nyu mbolŋge yiŋe Mbara tuku nyu te-dunget. ⁹ Ye Kuate tuku piro tanjo minet sulumba nuŋe Kiŋo tuku pasa kukliwam tuku yiŋe wamdus ŋakmba pilet. Ye pasa satinget te yabri tingge nda ta Kuate nu kila. Ye yabanjet ait ŋakmba mbolŋge tane gilai ndanget. ¹⁰ Kuate nu ndin ande tumyuwa le ye tane tugum prowam tuku nu yabanmba minet. Ye ait kuennu tane tugum prowam tuku tairŋget. ¹¹ Ye tane tugum promba Tukul Guwa tuku saŋgri afu tingi le tane saŋgri tingap nga ye wamdus sunjo

ajak minet. ¹²Ye pro tane tuku ngamunggal son kangermba ye mata wamodus bul seryuwa le sine jakmba singine ngamunggal son manau mbohnge ngamunggal mukuk munju ninje-ninjekube.

¹³Tira kame, tane ye tuku wamodus te kila palpe. Ye tane Rom mbal tugum prowam tuku ait sungomba iduset ta wam afunje ye tuku ndin tukulde le ye tane tugum pro ndawet. Ye kasomok mbal afu tugumnge piroken sulumba alonu kangerken tanamba ye tane ngamuknge alonu tana kangerkam tuku idusmba tane tugum prowam saket. ¹⁴Tango jakmba pasa mayenu isam tuku piro ta ye tuku wai mbohnge minit. Tumbran sunjo mbohnge minig mbal, yamban mbal, kila sugo jak mbal, kila kugatok mbal nane jakmba pasa mayenu isam tuku ta ye tuku piro. ¹⁵Ta tuku ye tane Rom mbal mata pasa mayenu tingam tuku wamodus sangrinu pilet.

¹⁶Ye Kristus tuku pasa mayenu tuku wamodus sunjokanu jak minet. Pasa ta tango turkam tuku sangri jak. Ima nu pasa mayenu ismba Yesus Kristus tuku son ngate ta Kuate nu tango ta tuku muskil te-tiwe tuwit. Ambonga Zu mbohnge ndo. Kile kasomok mbal turmba. ¹⁷Pasa mayenu tanje Kuate nu tango tinreknu kile-mayokkate ndin ta tumsingit ta tenenmba. Ande nu Kuate am mbohnge tinreknu mayok kinit ta nu Kuate tuku sangri tomba tingam tuku wam ta mbohnge tugu pilmba ka ngamunggal son sangri tingate ta ndin not. Kuyar pasa wam ta tuku tenenmba sakate.

Tango nane Kuate tuku sangri tomba tinga nu am mbohnge tinreknu mayok kinig mbal nanenje ndo abo jak minmba minamngagig ngate. *Habakuk 2.4*

Tango tuku mbar manau

¹⁸ Nane Kuate pitaimba mañau ñaigonu kade sulumba tugusek pasa peumba minig mbal Kuate nu samba mbolñge nane tuku wam ñaigonu ta tuku gubra sunjo ñak minit ta kilimok tumningit. ¹⁹ Kuate tuku mañau magenu ta tañgo kila palmbim tuku minig. Kuate nu wam ñaigonu kade mbal ta tugusemba tumningit le kila pilig. ²⁰ Nu kilke te wakeina le nurje mañau kilimok mayok kina le tañgo nane katesenaig. Nu agañ ndende kile-mayokkina ta sine kañgerka Kuate tuku wam kañger ndakeg ta kila patikeg. Nu Mbara Sunjo Ndindo sañgri ñayo minmba minit ta sine kila mineg. Wam ñaigonu kade mbal ta nane mata kila minig tukunu nane nañgine mbar te-ibenjam kumuñ kuga. ²¹ Nane kila minig ta nu Mbara Sunjo Ndindo ñga nu tuku nyu te-du ndağade. Nu wam ke likate ta tuku nu gare pasa ande sa ndade. Nane ñgingan wamdus tumba nane wamdus tugusek kugatok ma make sinamñge minig. ²² Nane nañgine miroñ payamka sine kila ñak mbal ñga sakade sulumba nane ñgingan mbal ndo mayok kinig. ²³ Nane tañgo, sar umañ, agañmor, mbeñ, kumig tuku agañ ta ñakmba kanunu wakeika agañ kame ta mbariñningig sulumba nane Kuate nu sañgri sunjo ñak minmba minit ta nane nu idusmba mbariñ ndade.

²⁴ Nane Kuate pitaide tukunu Kuate nu nane wai kusrekate. Tañate le nane nañgine nzali ñaigonu dubika wamdus kutur sunjo tuku sañgri kumnemñge minig. Tañamba nane nañgine nañgine ñgarosu kikokam tuku mañau ke likade. ²⁵ Nane katesek Mbara pitaide ta tuku nane tañade. Nane yabri wamdus dubimba agañ ndende Kuateñge wakeikina ta mbariñniñmba minig. Kuate nu agañ ndende wakeikina ta nane nu mbariñ ndade. Nyu te-duğgam tuku wam nu mbolñge kumba minmba minam tuku minit. Son.

²⁶ Nane tanjamba Kuate pitaide tukunu Kuate nu nane wai kusrekate. Tanjate le nane nzali njaigonu kikokam tuku manjau sanjri kumnemnje minig. Pino kame nane tanjo ndonj minam tuku manjau ndinok ta mbilmba kiko manjau ke likade. ²⁷ Tanjo kame nane pino ndonj minam tuku manjau mbilmba tanjo tanjo ndo minam tuku ngamunggal kunde-kundenjgit le kiko manjau ke likade. Nanjine mbar ta tuku lafunu kumumbi nanjine njarosu mbol prode.

²⁸ Nane Kuate nda kanjeranu sukde tukunu Kuate nu nane wai kusrekate. Tanjate le nane ngingngan wamdus kutur sunjo tuku sanjri kumnemnje minmba manjau nda kam tuku ta ke lika minig. ²⁹ Nane tuku mine mbar manjau kumungganu njak minig. Nane wam njaigonu ke lika afu tuku aganj ndende kilam tuku piriride. Nane afu ake sinanj piti serninjmba nane tuku mine manjau tuku am kikonj tingade. Nane afu bale faram idusde sulumba nane ndonj kualeyaukade. Nane yabri manjau kile-mayokka nane afu tuku nyu kile-ibenjka minje motmotkade. ³⁰ Nane afu waje pasa ningig sulumba Kuate kasurde. Nane afu tugumnje maim-maimka nanjine tumail te-dunga njarosu payamkade. Nane wam njaigonu kitek kam tuku tumtumde sulumba ina mam tuku minje pitaikade. ³¹ Nane wamdus tugusek te ndakade. Afu tuku wam nane ke maye ndade. Nane kume pur manjau mape manjau kugatok minig. ³² Manjau njaigonu tanjamba ke likade mbal nane kumam kumu njga Kuate nu tukul pilna ta nane kila. Nane kila ta nane wam kame njaigonu kusre ndaka kumba minig. Ta ndo kuga. Afunje tanjamba kade le kanjerka nane kumumbi kade njga sakade.

2

Kuate nu tanjo njakmba pilenjingamngat

¹ Ne afu mbarde le kanjerka nane mbarde ngate ta ne mata mbar tajaŋ ŋak tukunu ne maŋau tamba naŋe miroŋ ye une ŋak ngate. Ne tajaŋa naŋe mbar te-ibenam tuku ndin tukulmba naŋe miroŋ pa mbolŋge pilit. ² Maŋau ŋaigonu ŋakmba kuyarke likit ta taŋamba maŋau kade mbal Kuate nu lafunu niŋgit. Nu mbar ndate kumumbi kate ta sine kila.

³ Ne wam ŋaigonu taŋamba ke likade mbal pileniŋmba ne maŋau ndui ta kate ta Kuate nu pa se nda ŋga idus ndawa. ⁴ Kuate nu ranŋun mayenu nu ŋgan minmba pitik ndo mbar tuku lafunu tine ndakate. Ne Kuate tuku maŋau mayenu ta mbilmba wamdus mbar ndawa. Nu ne tuku mbar nda kanjeranu suke nda ŋga idus ndawa. Nu ne ŋgamuŋgal biye mbila ŋga tairŋga ranŋun mayenu tinit.

⁵ Ne wamdus kareŋnu pilmba ŋgamuŋgal biye mbilam mbulit. Naŋe maŋau tamba ait ŋungo tuku ne gubra tam tuku ŋgirman pilmba minit. Ait ta prowa le Kuate nu taŋgo kumumbi pileŋgate wam ta kilimok mayok kanŋat. ⁶ Taŋgo ŋakmba maŋau ke likade ta nu kumumba lafunu niŋgamŋgat. ⁷ Nane afu samba mbolok nyu kilŋa abo tugu ŋayo ndaŋgam tuku ta ndo idusde sulumba wamdus saŋgrinu pilmba wam magenu ke likade mbal ta Kuate nu abo tugu minmba minam tuku niŋgamŋgat. ⁸ Nane afu naŋgine ŋgarosu ndo idusmba tugusek pasa pitaide sulumba maŋau ŋaigonu dubikade mbal ta Kuate nu nane tuku gubra ŋungo tumba pa ŋungo niŋgamŋgat.

⁹ Ait ta mbolŋge maŋau ŋaigonu ke likade mbal piti kanjermba sinamanzer ŋungo taŋgaig. Ambonŋa Zu mbal mbolŋge kasomok mbal turmba. ¹⁰ Nane maŋau magenu ke likade mbal nane samba mbolok kilŋa, nyu ŋungo, ŋgamuŋgal mukuk wam ta ŋakmba kilamŋgaig. Ambonŋa Zu mbal mbolŋge kasomok mbal turmba. ¹¹ Kuate nu

tango ḡakmba mbolḡge maḡau tiḡreknu ndo te-mayokte. Nu ande kusre ndate.

¹² Nane Moses tuku tukul kila minmba wam ḡaigonu ke likade mbal nu nane tukul mbolḡge pileḡga pa kumumbi niḡgamḡgat. Nane Moses tuku tukul gilai minmba wam ḡaigonu ke likade mbal nu tukul pasambi pile ndaḡga naḡgine mbar maḡaumbi pileḡga pa niḡguwa le ḡgisikaḡḡgaig. ¹³ Moses tuku tukul pasa ise ndo kade mbal nane Kuate am mbolḡge tiḡreknu mayok kine ndakade. Tukul pasa dubide mbal nane ndo Kuate am mbolḡge tiḡreknu mayok kinig.

¹⁴ Kasomok mbal afu Moses tuku tukul pasa gilai minmba naḡgine kilambi kamusmba tukul pasa taḡaḡ dubikanu sukde ta naḡgine mironḡ tukul ḡak. ¹⁵ Tukul pasa ta naḡgine ḡgamuḡgal sinamḡge minit ta nane te-mayokde. Naḡgine pileḡgam tuku wam taḡge tukul tuku ma mbolḡge ndin mayenu tumniḡgit. Tumniḡmba ait afu piti serniḡgit. Ait afu wamdus bulok niḡgit. ¹⁶ Ye pasa mayenu kukliwet taḡge teḡenmba tumsiḡgit. Ait suḡḡo prowa le Kuate nu Kristus Yesus mbolḡge taḡḡo tuku wamdus kuirok ḡakmba pileniḡgamḡgat.

Zu mbal tuku mbar wamdus

¹⁷ Ne ye Zu taḡḡo ḡga sakate. Ye une taḡḡo kuga ye Moses tuku tukul pasa ḡak ḡgate. Kuate nu ye tuku Mbara minit ḡga ne payamkate. ¹⁸ Ne sakate: Afuḡge tukul pasa tumyinaig le ye Kuate tuku nzali ḡakmba kila minmba maḡau mayenu pileḡga kam kumuḡ ḡgate. ¹⁹ Ye am tukulok mbal ndin tumniḡget. Wamdus ma make sinamḡge minig mbal ye bulu taḡaḡ kilḡnaḡget. ²⁰ Ye wamdus tugusek kugatok mbal nane kile-tiḡḡga wamdus gisleknu mbal tumniḡget ḡgate. Ne tukul pasa mbolḡge kila tugusek ḡakmba ḡak tukunu ne afu taḡamba turkam kumuḡ ḡga ne iduste.

²¹ Ne afu tumningit ta ne naje ngaro tum ndate nga ye iduset. Ne nane kuayar ndawaig nga saningit ta ne naje miroj kuayar ndate? ²² Ande tuku pino kuayar ndawaig nga saningit ta ne naje miroj ande tuku pino kuayar ndate? Ne yabri mbara kanunu kanjerka nule paranate ta ne yabri mbara mbarinjam tuku wandek sinam kinit sulumba aganj afu kuayar ndate? ²³ Ne ye Zu tango ye tukul pasa njak nga payamkate ta ne tukul pasa ta lukamba Kuate tuku nyu njayo sili ndawet nga iduste? ²⁴ Kuyar pasa tane Zu mbal tuku tejenmba sakate.

Tane tuku manjau najgonu mbolnje kasomok mbal nane Kuate tuku nyu tumba njayo silide nga sakate.
Aisaia 52.5

Kuate am mbolnje ima nu Zu tango ndinok

²⁵ Zu tango, ne ngaro pikit sulumba tukul pasa njakmba dubikate ta ngaro pikit manjau ta alo njak. Ne tukul pasa lukamba minmba ne ngaro pikit manjau ta Kuate am mbolnje ngaro pike ndakanu tana minit. ²⁶ Tanjamba ndo kasomok tango ande ngaro pike ndakate sulumba nu Kuate tuku tukul pasa dubikate ta nu Kuate am mbolnje ngaro pikanu tana minit. ²⁷ Kasomok mbal nane ngaro pikam tuku manjau kugatok ta nane tuku afu tukul pasa dubide. Tane Zu mbal afu tukul pasa tuku waje njak minmba ngaro pikig manjau dubimba tane tukul pasa lukakade. Tane tuku mbar kasomok mbal ta mbolnje kilimok mayok kinig. ²⁸ Ande nu ngarosu tuku manjau dubimba Zu tango mayok kinit ta nu Zu tango ndinok kuga. Ngarosu mbolnje ngaro pikig ta ngaro pike ndinok kuga. ²⁹ Ande nu nuje ngamunggal njakmba Kuate tuwit ta nu Zu tango ndinok. Tukul pasa dubimba ngaro pikig wam ta ngaro pike ndinok kuga. Tukul Guwa nu tango sinamnje pirokate ta nu ngaro pike ndinok njak minit.

Ande nu Zu tanjo ndinok mayok kinit ta tanjonge nu tuku nyu te-du ndangade. Kuatenge nu tuku nyu te-dungate.

3

¹Tane Zu mbal ye tuku pasa ta ismba ndanjmba idusde? Sine Zu tanjo mineg ta alo kugatok nga idusde? Ko ngaro pike manau ake teg nga idusde? ²Kuga. Ye tanjamba idus ndawet. Kuate nu sine Zu mbal wam magenu sungomba singina. Wam ande tejenmba. Nu nuje tukul pasa kulatkam tuku sine Zu mbal wai mbolnge pilna.

³Sine tuku mbun afu pasa ta kulat ndakinaig le Ku-ate nu wamdus mbilmba wam afu kam sakina ta nu ke ndakate nga idusde? ⁴Sijka ye tanjamba idus ndawet. Kilke mbol mbal njakmba yabri tanjo ndo mayok kuwaig ta Kuate nu nuje tugusek manau ta kusrewa nda. Kuyar pasa ande Kuate tuku tugusek wam ta tuku tejenmba sakate.

Ne pasa sakate ta mbolnge tuguseknu ndo mayok kinit. Afunge ne tumba pasa mbolnge pilig ta ne nane tuku pasa lite.

Mune 51.4

Kuyar pasa ta tanjamba sakate.

⁵Sine manau najgonu ke likeg ta mbolnge Kuate tuku tugusek manau sungomba kilimok mayok kinit. Sine wam ta idusmba Kuate nu singine manau najgonu keg le lafunu singit ta sine nu mbarte nga sakam kumuŋ e? i ... Sine tanjamba sa ndakube. Wamdus ta tanjo tuku nginngan wamdus ndo. ⁶Kuate nu lafunu kumumbi singe ndakate kande nu sine kilke mbol mbal pilesingam tuku mine ndakate kande.

⁷Tane ndanjmba idusde. Ye yabri pasa ndo saki le Kuate tuku manau tinreknu kilimok mayok kuwa sulumba nu tuku nyu sungokuwa. Ye wam ta idusmba Kuate nu ye une tanjo kuga nga pa se nda nga sakam kumuŋ e? ⁸i ... Tanjamba kande sine manau najgonu kube le wam magenu

kilimok mayok kuwaig. Yabri mbal afu ye tanjamba pasa kukliwanu nga saka ye tuku nyu njayo silide. Kuate nu mbal ta kumumbi pa ningamngat.

Tango tijreknu ande mine ndakate

⁹ Sine Zu mbal kasomok mbal lininjmba mine mayenu sinamnge mineg nga idusde e? Kuga. Sine Zu mbal kasomok mbal sine njakmba une tuku sangri kumnemnge minmba pa tam tuku mineg ta ye buk tane tumtingit.

¹⁰ Kuyar pasa wam ta tuku tejenmba sake likate.

Tango tijreknu ndindo ande mine ndakate. *Mune 143.2*

¹¹ Kuate kila pile mayewanu ande mine ndakate.

Nu sotanu ande mine ndakate.

¹² Tango njakmba ndin mayenu kusremba tigli tanjaj mayok kinig. Tango ndindo ande manjau tijreknu ke ndakate. *Mune 14.1; 53.1*

¹³ Nane tuku njinfok kilke burok talok minit le tango mindesij meŋga mundur mayok kinit tanjaj.

Nane yabri pasa ndo kile-mayokkade.

Nane tuku minge mbolnge kame mbej tuku mbai sumbi minig tanjaj. *Mune 5.9; 140.3*

¹⁴ Nane gubra tumba kasur pasa ndo sakade. *Mune 10.7*

¹⁵ Nane pitik ndo tango tuku ndare kutuwam idusde.

¹⁶ Nane kine promba wam njakmba njaiŋo siglikade le sinamanzer sunjo mayok kinig.

¹⁷ Ngamungal mukuk wamdus bulok minam tuku manjau ta nane gilai. *Aisaia 59.7*

¹⁸ Nane Kuate idus ndamba nu tuku nyu kurau ndakade. *Mune 36.1*

Kuyar pasa nu tanjamba sake likate.

¹⁹ Tukul pasa nu wam afu dubikam tuku sakate ta nu kumnemnge minig mbal dubikam tuku sakate. Wam ta tuku ande nu nuŋe mbar te-iberjam kumuŋ kuga. Sine njakmba une tango mayok ka Kuate tuku pa tam tuku

mineg. ²⁰ Ande nu tukul pasa dubimba nu Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok kine nda. Tukul pasa nu tanŋo ŋakmba tuku une ndo te-mayokmba tumningit.

Kuate nu sine tiŋreknu kile-mayokkate

²¹ Tanŋo tiŋreknu mayok kambim tuku ndin Kuate nu buk te-mayokna ta tukul pasa mbolŋge ndin ta mayok ndakina. Moses tuan tanŋo ŋakmba ndin ta tuku kuyarke likinaig ta teŋenmba. ²² Sine Yesus Kristus tuku kume tuku sanŋri tomba tiŋgeg mbal Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok kineg. Nu sine son ŋgeg mbal ŋakmba tiŋreknu ŋgate. Sine ndin kise kise mbolŋge mayok nda kineg.

²³ Sine ŋakmba une maŋau ke likeg sulumba Kuate am mbolŋge denkanu mineg. Ta tuku sine nu ndoŋ tumawam kumuŋ kuga le ²⁴ Kristus Yesus nu sinenu ŋga kumna sulumba siŋgine muskil kile-tidiŋge siŋgina. Wam tamba Kuate nu piya kugatok ake sinaŋ sine make patika tiŋreknu kile-mayokkate. ²⁵⁻²⁶ Nu tanŋo ndoŋ ŋgamuŋgal mukuk minam ŋga nu Kristus Yesus nane ŋakmba am mbolŋge kumam tuku pilna le nu nuŋe ndare kutuna. Sine nu tuku kume tuku sanŋri tomba tiŋgeg mbal kile Kuate ndoŋ tumaweg. Nu buk ŋgan minmba tanŋo tuku une lafunu niŋge ndakina ta nu tiŋreknu minit ta ŋgumenŋga kilimok te-mayokmba tanŋo tuku une saukam tuku ndin kumumbi wakeina. Tanŋamba kile nu tiŋreknu minit sulumba sine Kristus tuku son ŋgeg mbal tiŋreknu ŋgam kumuŋ.

²⁷ Sine wam ande payamkam kumuŋ e? Siŋka kumuŋ kuga. Ta ndaŋam? Sine wam afu ke likeg maŋau ta mbolŋge ndo sine payamkam kumuŋ. Sine Yesus Kristus tuku kume tuku sanŋri tomba tiŋgam tuku maŋau mbolŋge payamkam kumuŋ kuga. ²⁸ Tanŋo ande nu

tiŋreknu mayok kinit ta nu Yesus Kristus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgate wam ta mbolŋge taŋate ta sine kila. Tukul pasa mbolŋge ande nu tiŋreknu mayok kine ndakate.

²⁹ Kuate nu Zu mbal tuku Mbara ndo mine ndakate. Kasomok mbal tuku turmba minit. ³⁰ Nu sine ŋakmba tuku Mbara Ndindo minit. Nu sine ŋgaro pikeg mbal Yesus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgeg wam ta mbolŋge tiŋreknu kile-mayokkate. Taŋamba ndo tane ŋgaro pike ndakade mbal Yesus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgade wam ndui ta mbolŋge ndo tiŋreknu kile-mayokkate.

³¹ Siŋgine ŋgamuŋgal son maŋau taŋge tukul pasa tesite ŋga idus ndawap. Kuga. Siŋgine ŋgamuŋgal son maŋau taŋge tukul pasa saŋgri pilete.

4

Abraham tuku son maŋau kaŋgerap

¹ Sine tuku mbuŋ Abraham sine nu tuku ndaŋkube. ² Abraham nu wam magenu ke likina ta mbolŋge tiŋreknu mayok kina kande nu payamkam kumuŋ kande. Nu tiŋreknu mayok kina ta nuŋe wam kame ta mbolŋge kuga. Ta tuku nu Kuate am mbolŋge payamkam kumuŋ kuga. ³ Kuyar pasa nu Abraham tuku tejenmba sakate.

Abraham nu Kuate tuku pasa ismba nu tuku saŋgri tomba tiŋgina le Kuate nu tuku ŋgamuŋgal son ta kaŋgermba nu taŋgo tiŋreknu ŋgina. *Mulum Pasa 15.6*

⁴ Sine pirokeg sulumba piyanu teg ta ake te ndakeg. Siŋgine piro mbolŋge teg. ⁵ Taŋamba ndo sine piro ndaka Kuate nu une taŋgo tiŋreknu kile-mayokkate ŋga nu tuku saŋgri tomba tiŋgeg le wam ta mbolŋge ndo Kuate nu sine tuku ŋgamuŋgal son ta kaŋgermba sine tiŋreknu ŋgate.

⁶ Kuate nu taŋgo ande kaŋgermba nu tiŋreknu ŋgate

ta nuŋe wam ke likate ta idusmba taŋamba sa ndakate tukunu taŋgo ta nu gare ŋak minit ŋga David nu tejenmba kuyarna.

⁷ Sunŋo nu tane tuku une sauke tiŋgit mbal tane gare sunŋo ŋak minig.

⁸ Nu tane kile-tidinga taŋgine une tuku pile ndatiŋgit tukunu tane gare torde. *Mune 32.1*
David nu taŋamba kuyarna.

⁹ Sine ŋgaro pikeg mbalŋge ndo gare ta tamŋgig ŋga idusde e ko nane ŋgaro pike ndakade mbal turmba gare ta tamŋgaig ŋga idusde? Abraham nu Kuate tuku pasa ismba nu tuku saŋgri tomba tiŋgina le Kuate nu taŋgo tiŋreknu ŋgina ta sine ŋakmba kila mineg. ¹⁰ Ame wam mbolŋge Kuate nu Abraham tiŋreknu ŋgina. Nu Abraham tiŋreknu ŋgina ta nu buk ŋgaro pikna e ko nu pike ndakina? Nu ŋgaro pike ndakina le nu Abraham tiŋreknu ŋgina. ¹¹ Nu ŋgaro pike ndakina ait mbolŋge nu Kuate tuku son ŋgina le Kuate nu taŋgo tiŋreknu ŋgina. Wam ta te-mayokam tuku nu ŋgaro pike maŋau ta tina. Ta tuku nane ŋgaro pike ndaka Kuate tuku saŋgri tomba tiŋgade mbal ŋakmba nane Abraham tuku mbuŋ minig. Kuate nu mbal ta nane Abraham ndoŋ tiŋreknu ŋgate. ¹² Taŋamba ndo sine ŋgaro pikeg mbal Kuate tuku saŋgri tomba tiŋgeg sulumba ndo Abraham tuku mbuŋ mineg. Abraham nu ŋgaro pike ndakina ait mbolŋge nu Kuate tuku saŋgri tomba tiŋgina le Kuate nu tiŋreknu ŋgina.

Kuate tuku wam magenu kilam tuku ndin

¹³ Kuate nu Abraham nuŋe mbuŋ kame ndoŋ kilke tugu ŋakmba niŋgam tuku pasa saniŋgina ta nane tukul pasa dubikinaig tukunu nu pasa ta sa ndaniŋgina. Nane Kuate tuku saŋgri tomba tiŋginaig le nu nane tuku ŋgamuŋgal son kaŋgerka nane tiŋreknu ŋga kilke tugu niŋgam tuku

saniŋgina. ¹⁴ Tukul pasa ŋakmba kumumbi dubide mbal Kuate tuku wam magenu kilam tuku minwaig ndeta sine Kuate tuku saŋgri tomba tingeg wam ta alo kugatok. Taŋamba kande ande nu wam magenu ta kilam tuku mine ndakate kande. ¹⁵ Ta ndaŋam? Tukul pasa nu taŋgo kilmba pa ndo ningit. Tukul pasa mine ndakuwa ta taŋgo nu tukul luka ndate.

¹⁶ Nane Kuate tuku saŋgri tomba tingade mbal nane nu tuku wam magenu kilam tuku minig. Nu ake sinaŋ sine make patika piya kugatok siŋgit. Nu taŋate tukunu nu wam magenu Abraham nane niŋgam tuku saniŋgina ta Abraham tuku mbuŋ ŋakmba kilam tuku minig. Tukul kumnemŋge minig mbal ndo kuga. Nane Abraham taŋaŋ Kuate tuku saŋgri tomba tingade mbal ŋakmba kilam tuku minig. Abraham nu sine ŋgamuŋgal son ŋgeg mbal ŋakmba tuku mbuŋ minit. ¹⁷ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Ne taŋgo kuasmbi suŋgomba tuku mbuŋ nanŋine mi-namngat ŋgate. *Mulum Pasa 17.5*

Abraham nu Kuate tuku pasa ta ismba son ŋgina tukunu nu taŋamba Kuate am mbolŋge siŋgine mbuŋ mbuŋ mayok kina. Mbara ta nu kumanu mbal kile-tidinga abo niŋgit. Agaŋ afu mine ndakade ta nu nuŋe pasambi kile-mayokkate. ¹⁸ Kuate nu teŋenmba Abraham sana.

ŋgumneŋga ne tuku ndare mbolŋge mbuŋ gudommba mayok kaŋgaig ŋgina. *Mulum Pasa 15.5*

Pasa ta alonu mayok kambim tuku ndin mine ndakina le nu Kuate tuku pasa ta ismba son ŋga alonu tairŋga minna ma ma ŋgumneŋga nu kilke mbol mbal ŋakmba tuku mbuŋ mbuŋ mayok kina.

¹⁹ Abraham nu buk yar 100 patukina le nuŋe ŋgarosu tuku saŋgri kugana. Piyo nuŋe Sara nu mata kiŋo tam

kumuŋ kuga. Nu niŋkina. Abraham nu wam pitinu ta idusmba Kuate nu kam kumuŋ ŋga nuŋe son maŋau ta kusre ndana. ²⁰ Nu Kuate talawam tuku wamdus kugatok tukunu Kuate nu pasa saŋgrinu sana ta nu wamdus tero ndakina. Nu Kuate tuku nyu te-duŋga minna le ma ma nuŋe ŋgamuŋgal son ta maŋ sunŋoka saŋgri tiŋgina. ²¹ Kuate nu wam kam tuku pasa saŋgrinu sana ta nu siŋka wam ta kamŋgat ŋga saka minna le ²² Kuate nu Abraham tuku ŋgamuŋgal son ta kaŋgermba nu tiŋreknu ŋgina.

²³ Kuate nu Abraham tiŋreknu ŋgina pasa ta Abraham tuku ndo sa ndakate. ²⁴ Sine tuku turmba sakate. Kuate nu siŋgine Sunŋo Yesus Kristus kumna le te-tina ta sine nu tuku saŋgri tomba tiŋgeg mbal Kuate nu sine mata tiŋreknu ŋgamŋgat. ²⁵ Sine tuku une saukam tuku Kuate nu Yesus kumwa ŋga pilna le nu kumna. Sine nu am mboluŋge tiŋreknu mayok kambim tuku Kuate nu Yesus te-tina le aboŋga tiŋgina.

5

Kuate nu sine tiŋreknu ŋgate

¹ Sine Kristus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgeg wam ta mboluŋge Kuate am mboluŋge tiŋreknu mayok kineg. Tanjaweg le siŋgine Sunŋo Yesus Kristus mboluŋge Kuate nu sine ndoŋ wamdus mukuk minit. ² Kristusŋge ndin wakeina le sine Kuate nu ake sinaŋ make patikate maŋau ta sinamuŋge mineg. Kile sine Kuate tuku kilŋa tamŋgig ŋga minde-mindeka gare ŋak mineg. ³ Ta ndo kuga. Piti afu sine mboluŋge prowe likade le sine ta tuku mata gare ŋak mineg. Sine siŋgine piti kugrakube le siŋgine ŋgamuŋgal son saŋgrinu mayok kaŋgat ta sine kila. ⁴ ŋgamuŋgal son saŋgrinu mayok kuwa le sine wam ŋakmba kumumbi kam tuku mayok kaŋgig. Tanjamba sine Kuate minde-mindeka gare ŋak minamuŋgig.

⁵ Sine Kuate minde-mindeka gare ñak mineg ta sine siñka kikosiñge nda. Kuate nu Tukul Guwa sine sinamñge pilit le nu sine tuku kume purte ta lato lato te-mayokmba tumsingit le kamuseg.

⁶ Sine siñgine mironñ ngarosu turam tuku sañgri kugatok mingerñ le Kristus nu pro sine une ñak mbal tuku kumna. ⁷ Sine taño tuku mañau ta siñka kise. Taño ande nu taño mayenu ande turmba kumam tuku ta mata wam bada ñga iduseg. Taño ndui ndui ndo nane taño rangun mayenu turam tuku nangine kuru kuru mañau te-ibermba kumam kumuñ. ⁸ Sine taño une ñak mingerñ le Kuate nu sinenu ñga Kristus pilna le nu sine tuku kumna. Wam ta mbolñge Kuate nu sine tuku suñgomba kume purmba minit ta te-mayokmba tumsingit.

⁹ Kristus nu kumna wam suño ta mbolñge sine tiñreknu mayok kinge tukunu kile sine nu mbolñge Kuate tuku gubra laipmba nu ndoñ wamdus mukuk mineg. ¹⁰ Sine Kuate ndoñ ñgueu mingerñ ta nuñe Kiño nuñe kumna wam suño ta mbolñge sine Kuate ndoñ tumagerñ. Tañamba kile Kuate nu nuñe Kiño nuñe tuku abo mine mañau mbolñge sine tuku muskil kile-tidingamñgat. ¹¹ Ta ndo kuga. Siñgine Suño Yesus Kristus nu sine kilmba Kuate ndoñ tumana le wam ta mbolñge kile sine Kuate ndoñ gulab mayemba nu ndoñ gare-gareka mineg.

Paulus nu Adam le Kristus tuku sakina

¹² Taño ndindo mbolñge une mañau kilke mbolñge mayok kina le une mañau ta mbolñge kume mañau prona. Taño ñakmba unekinaig tukunu kume mañau taño ñakmba mbolñge kumungina. ¹³ Moses tuku tukul pasa pro ndana le une mañau kilke te mbolñge minna. Minna ta tukul pasa mine ndakina tukunu nane pasa mbolñge ti ndañoñaig. ¹⁴ Pasa mbolñge ti ndañoñaig ta Adam

minna ait mbolŋge kume maŋau nu tugu pilmba nane ŋakmba kulatka minna le ka Moses tuku ait prona. Adam nu tukul lukakina sulumba kumna. Nuŋe ndare nane Adam taŋaŋ tukul luka ndakinaig ta nane mata uneka kume likinaig.

¹⁵ Adam nu ande ŋgumneŋga prowamŋgat ta kubena. Kuate nu wam mayenu piya kugatok siŋgina ta Adam nu unekina wam ta limba siŋka kise. Taŋgo ande tuku une maŋau mbolŋge taŋgo ŋakmba kume likinaig ta taŋgo ande Yesus Kristus tuku wam mayenu mbolŋge Kuate nu taŋgo ŋakmba tursiŋgit. Nuŋe ake sinaŋ make patikate wam mbolŋge Kuate nu wam mayenu piya kugatok taŋgo ŋakmba mbolŋge lato lato pilit. ¹⁶ Kuate nu piya kugatok wam mayenu siŋgit le wam mayok kinig ta nu Adam tuku une maŋau mbolŋge wam mayok kinaig ta liniŋmba siŋka kise. Taŋgo nu unekam nduina le pileŋgam tuku wam mayok ka ŋgisikam tuku maŋau te-mayokna. Une maŋau gudommba mayok ke likinaig le Kuate tuku wam mayenu piya kugatok ta mayok ka muskil kile-tidiŋgam tuku maŋau te-mayokna. ¹⁷ Taŋgo andeŋge unekina le nu mbolŋge kume maŋau mayok ka gabat suŋgo minna ta Kuate nu sine make patikina wam ta mbolŋge sine piya kugatok tiŋreknu mayok kageŋ. Ta tuku sine taŋgo ande Yesus Kristus mbolŋge abo ŋak minmba gabat sugo taŋaŋ mayok kaŋgig.

¹⁸ Taŋgo andeŋge unekina le ŋgisikam tuku maŋau ta taŋgo ŋakmba mbol kumuŋgina. Taŋamba ndo taŋgo ande nu wam tiŋreknu kumumbi te-mayokna le maŋau tiŋreknu mayok ka abo ŋak minmba minam tuku maŋau taŋgo ŋakmba mbol kumuŋgina. ¹⁹ Taŋgo andeŋge Kuate tuku miŋge pitaina le taŋgo ŋakmba une mbal mayok kinaig. Taŋamba ndo taŋgo andeŋge Kuate tuku miŋge dubi mayena le taŋgo gudommba tiŋreknu mayok kinaig.

²⁰ Tukul pasa mayok kina le tukul lukawam tuku maṅau sunḡokina. Une maṅau tugeka sunḡokina ta Kuate nu ake sinaṅ make patikina wam ta une maṅau ta limba sunḡo ṅayona. ²¹ Kume maṅau sinamṅe unenḡe taṅgo kulatka minna. Taṅamba ndo kile maṅau tiṅreknu sinamṅe Kuate nu ake sinaṅ make patikate wam taṅge taṅgo kulatka minit. Taṅamba kulatka minwa le ma ma siṅgine Sunḡo Yesus Kristus mbolḡe abo tugu minmba minam tuku tamṅgig.

6

Sine Kristus ndoṅ kumanu taṅaṅ kumḡeṅ

¹ Sine kile ndaṅmba sakube. Kuate nu ake sinaṅ taṅgo make patikate maṅau ta sunḡomba kilimok mayok kuwa ṅga sine maṅau ṅaigonu kumba minbe e? ² i ... Ye taṅamba idus ndawet. Sine une maṅau nduiye kusremba kumanu taṅaṅ kumḡeṅ mbal kile siṅgine mine ta une maṅau mbolḡe minam kumuṅ kuga. ³ Sine kule pisne tumba Kristus Yesus ndoṅ ulendikigeṅ mbal sine kule pisne tigerṅ ta Kristus ndoṅ kumanu taṅaṅ kumḡeṅ wam ta tane kila. ⁴ Sine kule pisne tumba Kristus ndoṅ kumanu taṅaṅ kumḡeṅ ta nane sine nu ndoṅ ṅgukanu taṅaṅ ṅgukinaig. Taṅanaig ta Mam Kuatenḡe nuṅe saṅgri sunḡo tambi nu te-tina le sine nu ndoṅ aboṅganu taṅaṅ aboṅgigeṅ sulumba mine kitek mayenu mbolḡe mineḡ.

⁵ Sine Kristus ndoṅ kumanu taṅaṅ kumḡeṅ ta nu ndoṅ ulendikigeṅ. Sine nu ndoṅ tiṅganu taṅaṅ tiṅga nu ndoṅ ulendika abo kitek ṅak mineḡ. ⁶ ṅgarosu une maṅau ṅak te te-simba sine une tuku piro mbal maṅ mine ndakube ṅga wamdus ambokok ta Kristus ndoṅ ail kazrai mbolḡe daṅḡganu taṅaṅ daṅḡginaig wam ta sine kila. ⁷ Taṅgo nu kumit ta une maṅauṅe nu maṅ kulat ndakate. Nu siṅka muskil te-tite. ⁸ Sine Kristus ndoṅ kumanu taṅaṅ

kumgej tukunu sine mata nu ndoꝝ abo ɲak minmba minamɲigig wam ta sine kila mineg. ⁹ Kristus nu buk kummba tiŋgina. Kile nu abo ɲak minit ta maɲ kume nda. Kume maɲaunɲe nu maɲ kulatke nda. ¹⁰ Nu kumna ta une tuku saɲgri nduiye kusremba kumna. Kile nu abo ɲak minit ta nu Kuate tuku nyu te-dunɲam tuku minit. ¹¹ Tane Kristus Yesus ndoꝝ ulendikade tukunu tangine mironɲ tuku teɲenmba idusap. Tane une tuku saɲgri nduiye kusremba kumanu taɲaɲ kumnaig sulumba kile abo ɲak minmba Kuate tuku nyu te-dunɲam tuku minig.

¹² Tane une maɲau pitaiwap le nu maɲ tane kulat ndakuwa le tangine ɲgarosu tuku nzali ɲaigonu dubi ndakap. ¹³ Une maɲau saɲgri pilewam tuku tangine ɲgarosu inum inumnu une tuku piro agaɲ taɲaɲ pati ndakap. Tane kummba tiŋga abo ɲak minig mbal taɲaɲ minig. Ta tuku maɲau mayenu saɲgri pilewam tuku tangine ɲgarosu inum inumnu Kuate tuku piro agaɲ taɲaɲ patikap. ¹⁴ Tane tukul pasa sinamɲge mine ndakade. Kuate nu ake sinaɲ make patikate maɲau sinamɲge minig. Ta tuku une tuku saɲgrinɲe tane kulat ndakuwa.

Piro tango mayenu tuku yaba pasa

¹⁵ Kile sine ndaɲkube. Sine tukul pasa sinamɲge mine ndaka Kuate nu make patikate wam sinamɲge mineg tukunu sine wam ɲaigonu ndo kube e? i ... Ye taɲamba idus ndawet. ¹⁶ Tane ande tuku wamdus dubiwam tuku tangine ɲgarosu pilig ta tane nu tuku piro tango taɲaɲ mayok kinig ta tane kila. Tane une maɲau tuku piro mbal minap ta tane ɲgisikamɲgaig. Tane Kuate tuku miɲge kumnemɲge minap ta nu tane tiɲreknu kile-mayokkuwa le abo ɲak minamɲgaig.

¹⁷ Sine Kuate tuku nyu te-dunɲgube. Tane buk une tuku piro mbal minnaig le afunɲe tugusek pasa tumtiŋginaig

ta kile tangine wamdus ḡakmbambi dubide. ¹⁸ Tane une maḡau tuku saḡgringe ndaleka minna le nu tane muskil kile-tidingina le kile tane maḡau tiḡreknu tuku piro mbal taḡaḡ minig. ¹⁹ Ye tane maḡau tiḡreknu tuku piro mbal ḡa satinḡit ta tane wamdus pulutiḡgam tuku ndo satinḡit. Tane nu tuku piro mbal kuga. Tangine wamdusmbi nu dubide. Tane o buk tangine ḡgarosu inum inumnu kutur maḡau tuku piro aḡaḡ patikinaig sulumba wam ḡaigonu lato lato kumba minnaig. Taḡamba ndo kile tangine ḡgarosu inum inumnu maḡau tiḡreknu tuku piro aḡaḡ taḡaḡ patikap sulumba Kuate tuku mbal purfeḡnu mayok kape.

²⁰ Tane buk une tuku piro mbal minnaig le maḡau tiḡreknunḡe tane kulatkam kumuḡ kuga. ²¹ Tane une tuku piro mbal minmba maḡau ke likinaig ta tuku kile kiko kamsude. Tane alonu ame aḡaḡ tinaig? Maḡau taḡe kumam tuku ndin ndo wakeite. ²² Kile tane une tuku saḡgri kumnemḡe mine ndakade. Kuga. Tane Kuatenḡe muskil kile-tidingina le kile tane nu tuku piro mbal minig. Taḡamba tane Kuate tuku mbal purfeḡnu mayok kinig sulumba abo ḡak minmba minam tuku ndin mbolḡe minig. ²³ Une kumnemḡe pirokade mbal nane piyanu kume maḡau tade. Sine siḡgine Sunḡo Yesus Kristus tuku mbal Kuate nu piya kugatok abo tugu minmba minam tuku siḡgit.

7

Tukul pasa le une maḡau tuku pasa

¹ Tira kame, tane tukul pasa ḡak minig mbal ye tane satinḡamḡit. Taḡo abo minig ait mbolḡe ndo tukul pasanḡe nu kulatka minit ta tane kila. ² Pino nu taḡo nuḡe abo minwa le nu tukul pasa dubimba taḡo kise tam kumuḡ kuga. Taḡo nuḡe kumwa ta nu taḡo kilig

tuku tukul ta kumnemnge mine ndakate. ³ Nu tango nuje kume ndakate le nu tango kise tate ta nu munju kilig tuku tukul pasa purte. Tango nuje kumit ta nu tukul ta kumnemnge mine ndakate. Nu tango kise tuwa ta nu une ndakate.

⁴ Tira kame, tanjamba ndo tane ande tuku mbal minam tuku Kristus tuku ngarosu mbolnge tane kumanu tanjaj kummba tukul tuku sangri kusrenaig. Ande nu kummba tingina ta sine nu tuku mbal mineg. Kile sine Kuate tuku mbal minmba nu tuku nga wam magenu tigreknun do kile-mayokkam tuku mineg. ⁵ Sine buk kilke te tuku manjau mbolnge minger le tukul pasange ngarosu tuku nzali najgonu tukulningina tukunu une manjau nu sine sinamnge sangri tinga piroka kume manjau te-mayokna. ⁶ Tukul pasa tuku sangri sine kulatka minna ta kile sine kumanu tanjaj kumger sulumba nu tuku sangri kumnemnge mine ndakeg. Kile sine manjau ambokok mbolnge tukul kumnemnge minmba Kuate dubi ndaweg. Sine manjau kitek Tukul Guwa mbolnge Kuate dubiweg.

⁷ Sine wam ta tuku ndangkube. Tukul pasa le une manjau nale ndui ta ndo minik e? i ... Ye tanjamba idus ndawet. Ye tukul pasa mbolnge ndo une tuku sangri ta kamusen ta tejenmba. Tukul pasa ande sakate: Tango tuku aganj kanjerka am kikon ti ndanggap ngate. Tukul pasa ta mine ndakate kande ye am kikon tingam tuku manjau najyonu ta kamus ndawet kande. ⁸ Tukul pasa nu tanjamba sakate tukunu une manjau nu tukul mbolnge ndin kanjgermba ye tuku ngamungal sinamnge am kikon tingam tuku manjau kise kise kile-mayokkina. Tukul pasa mine ndakuwa ta une manjau nu kumanu tanjaj minit. ⁹ Ambonga ye tukul gilai ait mbolnge ye abo najak minet nga idusen. Ye tukul kila pilen le une manjau sangri tinga ye kumam tuku pilna. ¹⁰ Tukul pasa nu abo minam tuku ndin tumyam

tuku prona ta ye nu mbolŋge kume maŋau ndo te-siliken. ¹¹ Tukul pasa ta mayok kina le une maŋau ye didikam tuku tukul mbolŋge ndin kaŋgermba ye didika tukul pasa tambi ye baleyina.

¹² Moses tuku tukul pasa purferŋnu tiŋreknu mayenu ndo minit. ¹³ Wam mayenu tanŋe ye baleyina ŋga sakam kumuŋ e? i ... Ye taŋamba idus ndawet. Uneŋge nu wam mayenu ta tumba ye baleyina sulumba nuŋe maŋau ŋayonu ta te-mayokna. Tukul mbolŋge une nu siŋka agaŋ ŋayonu ta kilimok mayok kinit.

Une tuku sanŋri

¹⁴ Tukul pasa nu Tukul Guwa tuku sanŋri mbolŋge prote ta sine kila ta ye tanŋo tuku maŋau gisleknu ŋak minet tukunu ye une tuku piro tanŋo ndalekanu taŋaŋ minet. ¹⁵ Ye wam ke liket ta ndaŋam saka ye taŋawet. Ye wam nzaliyate ta ye ke ndaket. Ye wam ŋule parak ta ndo ke liket. ¹⁶ Ye wam nzali ndayate ta ke liket sulumba yiŋe maŋau tambi tukul nu kumumbi sakate ŋget. ¹⁷ Ye wam ŋaigonu ke liket ta yeŋge kuga. Une nu ye sinamŋge minmba nuŋge wam ta ke likate. ¹⁸ Ye tanŋo tuku maŋau gisleknu ŋak minet le wam mayenu ande ye sinamŋge mine ndakate ta ye kila. Ye wam magenu kam tuku wamduset ta ke fuguwet. ¹⁹ Ye maŋau mayenu kam nzaliyate ta ye ke ndaket. Ye maŋau ŋayonu kam mbulet ta ye ket. ²⁰ Ye maŋau mbulet ta ke liket ta yeŋge ke ndaket. Une nu ye sinamŋge minmba nuŋge kate.

²¹ Wam ŋayonu mayok kinit ta teŋenmba. Ye wam mayenu ande kam nzaliyate sulumba ye wam ŋayonu ndo ket. ²² Yiŋe ŋgamuŋgal sinamŋge yiŋe pilewanu wamŋge Kuate tuku tukul pasa kumumbi sakate ŋga tumyate ta ²³ wam ŋayonu ande ye tuku ŋgarosu mbolŋge sanŋri tiŋga yiŋe pilewanu wam ta ndoŋ kame bumba minik le

kamuset. Nu ye tumba une maṅau ye sinamṅge minit te kumnemṅge pilit le ye wam ṅaigonu ke liket.

²⁴ A ... ye siṅka sinamanzer suṅgo ṅak minet. Yiṅe ṅgarosu tuku saṅgri mbolṅge ye kumam tuku minet te imṅge ye turyuwa. ²⁵ Ese. Ye Kuate gare pasa suṅgo tuwet. Nuṅge siṅgine Suṅgo Yesus Kristus mbolṅge sine tursiṅmba muskil kile-tidiṅge siṅgit.

Ta tuku ye yiṅe pilewanu wamṅge Kuate tuku tukul kumnemṅge minet ta ye taṅgo tuku maṅau gisleknu ṅak minmba une maṅau kumnemṅge minet.

8

Tukul Guwa tuku saṅgri

¹ Sine Kristus Yesus ndoṅ ulendikeg mbal sine pa tam tuku mine ndakeg. ² Sine nu ndoṅ ulendikeg sulumba Tukul Guwa kumnemṅge mineg le nu une tuku saṅgri te-simba muskil kile-tidiṅge siṅmba abo mine maṅau siṅgit.

³ Sine taṅgo tuku maṅau gisleknu ṅak mingeṅ tukunu tukul pasa nu sine tursiṅge fuguna ta Kuateṅge nu sine turkina sulumba nu nuṅe Kiṅo kukulna le nu kilke mbolok une ṅak taṅgo taṅaṅ mayok ka Kuate tuku nzali dubimba une saukam tuku ṅgarosu kumam tuku pilna. Taṅana le Kuate nu kilke mbolok taṅgombi une tuku saṅgri kume serna. ⁴ Ta tuku sine taṅgo tuku maṅau gisleknu kumnemṅge mine ndaka Tukul Guwa tuku nzali kumnemṅge mineg mbal sine tukul pasa am mbolṅge kumumbi mayok kineg.

⁵ Nane taṅgo tuku maṅau gisleknu kumnemṅge minig mbal naṅgine wamdus taṅgo tuku wam mbolṅge ndo minig. Tukul Guwa tuku nzali kumnemṅge minig mbal naṅgine wamdus Tukul Guwa tuku wam mbolṅge minig. ⁶ Ande nu nuṅe wamdus taṅgo tuku maṅau mbolṅge pilit ta nu ṅgisikamṅgat. Ande nu nuṅe wamdus Tukul

Guwa mbolŋge pilit ta nu abo ŋak ŋgamuŋgal mukuk minamŋgat. ⁷ Tango tuku maŋau gisleknu kumnemŋge minig mbal nane Kuate tuku ŋgueu minig. Nane Kuate tuku tukul pasa kumnemŋge mine ndakade. Nane siŋka dubiwam fugude. ⁸ Nane tango tuku maŋau gisleknu kumnemŋge minig tukunu nane Kuate gare tambim kumuŋ kuga.

⁹ Tukul Guwa siŋka tane sinamŋge minit ta tane nu tuku nzali kumnemŋge minig. Tane tango tuku maŋau gisleknu kumnemŋge mine ndakade. Ande nu Kristus tuku Guwa kugatok ta nu Kristus tuku tango kuga. ¹⁰ Tane une maŋau ŋak tukunu ŋgarosu kumam tuku minig ta Kristus nu tane sinamŋge minit le tane tiŋreknu mayok ka ŋgamuŋgal abo tugu ŋak minig. ¹¹ Yesus kumna le Kuateŋge te-tina ta nuŋe Guwa tane sinamŋge minit. Nu tane sinamŋge minit tukunu nu Kristus Yesus kumna le te-tina taŋamba ndo taŋgine kumig tuku ŋgarosu ta mata kile-tidingamŋgat.

¹² Tira kame, sine tango tuku maŋau gisleknu maŋ dubi ndakube. Nu sine kulat ndakate. ¹³ Sine tango tuku maŋau gisleknu kumnemŋge minbe ta sine ŋgisikamŋgig. Sine Tukul Guwa tuku saŋgri mbolŋge ŋgarosu tuku maŋau kile-ibenka kume serniŋbe ta sine abo ŋak minamŋgig. ¹⁴ Sine Kuate tuku Guwa tuku nzali dubiweg mbal sine Kuate tuku kiŋo kame mineg. ¹⁵ Sine Tukul Guwa tigeŋ mbal sine piro mbal mayok ka kuru kuru wam mbolŋge pro ndageŋ. Kuga. Sine nu mbolŋge Kuate tuku kiŋo kame mayok ka ndek yiŋe Mam ŋga Kuate wikeg. ¹⁶ Tukul Guwa nu sine sinamŋge tane kumumbi Mam ŋgade ŋga tumsingit le sine Kuate tuku kiŋo kame mineg ta kila pileg. ¹⁷ Sine kiŋo kame mineg ta Mam tuku agaŋ ndende kilam tuku mineg. Kuate nu sine tuku Mam tukunu sine Kristus ndoŋ nuŋe agaŋ ndende ta kilamŋgig. Kile sine ait

te mboŋge nu ndoŋ piti kuraweg ta sine nu ndoŋ kilŋa tamŋgig.

Sine gare sungo tamŋgig

¹⁸ Kilŋa sungo sine mboŋge mayok kaŋgat ta ye wam ta idusmba kile piti kuraweg te agaŋ fudiŋndo ŋget. ¹⁹ Kuate nu kilke mboŋge agaŋ ndende ŋakmba kile-mayokkina ta nane Kuate tuku kiŋo kame mayok kambim tuku ait tairŋga mindesimba minig. ²⁰ Agaŋ ŋakmba ta maŋau gisleknu mboŋge pronaig. Nane naŋgine nzali dubimba taŋamba pro ndanaig. Kuate nuŋge nane kilmba maŋau ta kumnemŋge patikina ta nane nduiye taŋamba minmba minam tuku pati ndakina. ²¹ Agaŋ kame ŋakmba ta kile ŋaigongam tuku maŋau kumnemŋge minig ta nane Kuate tuku kiŋo kame ndoŋ muskil kile-tidiŋge niŋgamŋgat. ²² Agaŋ ŋakmba ta pino kiŋo te-palmbim tuku rar kamuste taŋamba muskil te-tiwam tuku mindesimba wikaraumba minig ta sine kila. ²³ Agaŋ kame ta ndo kuga. Sine Tukul Guwa ŋak minmba samba mbolok gare kamuseg mbal sine mata ŋgarosu tuku muskil te-timba Kuate tuku kiŋo kame mayok kambim tuku tairŋga ŋgamuŋgal sinamŋge wikaraumba mineg.

²⁴ Kuate nu buk muskil kile-tidiŋge siŋgina le kile sine wam ta tuku alonu tairŋga minde mineg. Sine wam ande tairŋga minde mineg le nu prowa sulumba tumail pulusiŋguwa le maŋ nu tairŋge nda. ²⁵ Sine wam ande tuku tumail pulu ndasiŋgit le sine wamdus saŋgrinu pilmba wam ta ndo tairŋga mineg.

²⁶ Taŋamba ndo sine saŋgriknu mine ndakeg le Tukul Guwa nu sine sinzaŋsiŋgit. Kuate nu yabaŋ pasa ndaŋ nane kumumbi kade ŋga nzalite ta sine gilai mineg. Tukul Guwa nu sine tuku ŋgamuŋgal sinamŋge Kuate yabaŋam tuku ta sine tuku sungomba idusmba pasate fugumba malmbi ndo kate. ²⁷ Kuate nu taŋgo tuku ŋgamuŋgal

ɲakmba kaŋgerte ta nu Tukul Guwa tuku wamdus kila pilit. Tukul Guwa nu Kuate tuku nzali dubimba nu tuku mbal tuku yabaŋte le Kuate nu nuŋe malmbi ndo ismba nu tuku wamdus kila minit.

²⁸ Sine Kuate tuku kume pureg mbal nu nuŋe wamdus dubimba sine kilam tuku wikina. Wam kame kise kise sine mbolŋge prowe likade ta sine mine mayewam tuku ndo prode ta sine kila. ²⁹ Kuate nuŋe Kiŋo ta kiŋo mulum minwa ŋga nu o buk sine kilam tuku madisiŋgina ta nuŋe Kiŋo nuŋe tuku maŋau te-purbe ŋga idusna. ³⁰ Taŋamba nu sine kilam tuku o buk madisiŋgina mbal nu sine wikina. Nu sine wikina sulumba tiŋreknu kile-mayokkina. Sine tiŋreknu kile-mayokkina sulumba nyu sugo siŋgam tuku patikina.

Kuate tuku kume pur maŋau suŋgo

³¹ Ye wam kame satiŋgit ta tugunu teŋenmba. Kuate nu sine ndoŋ sailka minwa le imange sine kile-ibeŋkam kumuŋ? Kumuŋ kuga. ³² Nu nuŋe Kiŋo nuŋe mape ndamba sine tursiŋgam tuku kumwa ŋga pilna. Taŋamba kile nu nuŋe Kiŋo nuŋe mbolŋge wam ɲakmba siŋgit le sine ŋgamuŋgal mukuk ɲak mineg. ³³ Kuate nuŋge sine tiŋreknu ŋgate. Ta tuku ande nu sine Kuateŋge madisiŋgina mbal pasa mbolŋge patikam kumuŋ kuga. ³⁴ Kristus Yesus nu sinenu ŋga kumna tukunu ande nu sine pa siŋgam tuku mine ndakate. Nu kumna wam ta ndo kuga. Kuate nu te-tina le nu tiŋgina. Kile nu Kuate tuku ndinam kumamuŋge minmba sine tuku ŋga Kuate yabaŋmba minit.

³⁵ Kristus nu sine tuku kume purmba minit ta imange nu tuku kume purte wam ta kuerkam kumuŋ? Piti ait, sinamanzer, afuŋge kasursiŋgig, gubak mineg, agaŋ denkanu mineg, kame agaŋ sine tugum prode, afu bale-siŋgam bafude wam kame ta ɲakmba nu tuku kume purte

wam ta kuerkam kumuŋ kuga. ³⁶ Kuyar pasa ande nu tejenmba sakate.

Sine ne tuku mbal ait ŋakmba kumam tuku mineg.

Sipsip bale faram tuku pileŋgade taŋamba afu sine bale faram tuku pileŋgade ŋgate. *Mune 44.22*

³⁷ Kristus nu sine tuku sunŋomba kume purte ta nu piti ŋakmba ta kugrakam tuku tursiŋgit le sine saŋgri ŋak mayok kinge. ³⁸⁻³⁹ Ye siŋka son pasa satingamŋgit. Kuate nu siŋgine Sunŋo Yesus Kristus mbolŋge sine tuku sunŋomba kume purte ta saŋgri andeŋge nuŋe wamdus ta kuerkam tuku mine ndakate. Sine kumeg e ko abo mineg ta eŋel le guwa sugo sugo tuku saŋgri wam kame kile sine mbolŋge prode ko ŋgumneŋga prowamŋgaig agaŋ ndende samba le kilke mbolŋge mine likade wam kame sakit ta ŋakmbaŋge Kuate nu sine tuku kume purte wamdus ta kuerkam kumuŋ kuga.

9

Kuate nu nuŋe wamdus dubimba nuŋe mbal madiniŋgit

¹ Ye Kristus tuku taŋgo minet ta ye yabri pasa sa ndaket. Ye pasa satingamŋgit te siŋka son pasa. Tukul Guwaŋge pasa te siŋka son pasa ŋga sayate le ye tane satinget ta tejenmba. ² Ye Zu mbal tuku piti sunŋoyate le ŋgamunŋal rar kamusmba minet. ³ Ye Kristus ndoŋ purka ŋgisikumba maŋau tamba yiŋe ndare tuma turkam kumuŋ kande ye wam ta mata iduset kande.

⁴ Nane Israel tugu minig. Nane nuŋe kiŋo kame minam tuku Kuatenŋge nane madiniŋgina. Nu nane ndoŋ minmba minit. Nu nuŋe pasa ta nane ndoŋ katna. Nane tukul pasa ŋak. Kuate mbariŋam tuku ndin nu nane tumniŋgina. Nu wam magenu kam sakina ta nane ambonŋa ismba tinaig. ⁵ Abraham Isak Yakob nane nane tuku mbuŋ. Kristus nu ŋgarosu ŋak mayok kina ta nu nane tuku ndare mbolŋge

mayok kina. Nu Kuate. Nu agar ŋakmba kulatka minit. Nyu te-dungam tuku wam ta nu mbolŋge kumba minmba minam tuku minit. Son.

⁶ Israel mbal nane Kuate tuku ndin pitaide tukunu Ku-ate nu wam kam saningina ta ke ndakate ŋga idus ndawap. Nane Israel tuku tugu ŋakmba minig ta afu ndo Israel ndinok. ⁷ Ta tuku Abraham tuku mbuŋ ŋakmba minig ta afu ndo nu tuku mbuŋ ndinok. Kuate nu teŋenmba Abraham sana.

Isak tuku ndare mbolŋge ndo ne tuku mbuŋ mayok kaŋ-gaig ŋga sana. *Mulum Pasa 21.12*

⁸ Pasa ta tugunu teŋenmba. Sine ŋgarosu mbolŋge Abraham tuku mbuŋ mayok king mbal sine Kuate tuku kiŋo kame mayok nda king. Kuate nu pasa sangrinu Abraham sana ta sine pasa ta mbolŋge Abraham tuku mbuŋ mayok king mbal ndo sine Kuate tuku kiŋo mayok king. Sine Abraham tuku mbuŋ ndinok. ⁹ Kuate nu Abraham teŋenmba sana.

Yar ande si piyo naje Sara nu kiŋo tuwa le ye siŋka luka prowamŋgit ŋgina. *Mulum Pasa 18.10*

¹⁰ Ta ndo kuga. ŋgumnenga Rebeka nu siŋgine mbuŋ Isak ndoŋ kiŋo armba fuŋgul sinamŋge konkinaik. ¹¹ Kiŋo armba ta pro ndamba wam magenu ko ŋaigonu ke ndaki-naik le nu o buk ande madina. Kuate nu tanjo madiniŋgit ta nane wam ke likade mbolŋge madi ndaniŋmba nu nuŋe wam dus ndo dubimba madiniŋmba wikate. ¹² Nu nuŋe maŋau ta te-mayokmba Rebeka teŋenmba sana.

Kiŋo mulum nu kiŋo ŋgumnengamŋgat ta tuku miŋge kumnemŋge minamŋgat ŋga sana. *Mulum Pasa 25.23*

¹³ Kuyar pasa ande mbolŋge Kuate tuku miŋge teŋenmba minit.

Yakob tuku ye kume puret ta Esau ye kasuret ḡgate.

Malakai 1.2

¹⁴ Kuate nu nuḡe nzali dubimba ande madimba ande pitaita ta nu wam kumumbi ke ndakate ḡga sakam kumuḡ e? i ... Ye taḡamba idus ndawet. ¹⁵ Kuate nu pasa te Moses sana le nu kuyar mbolḡge kuyarna le minit.

Ye taḡo ande mapewam iduset ta ye nu mapewet.

Ye taḡo ande sinawam iduset ta ye nu sinawet ḡgate.

Kisim Bek 33.19

¹⁶ Ta tuku Kuate nu ande mapete ta taḡo tuku wamdus ko nuḡe piro tuku mundu ta tuku nu mape ndate. Kuga. Nu nuḡe wamdus sina tambi ndo nu mapete. ¹⁷ Kuate nu kuyar pasa ande mbolḡge Isip tuku gabat Faraο tuku teḡenmba sakate.

Ye ne mbolḡge yiḡe saḡri te-mayoki le ye tuku nyu kilke mbol mbal iswaig ḡga ye ne gabat pilen ḡgate.

Kisim Bek 9.16

¹⁸ Ata. Kuate nu nuḡe nzali dubimba afu mapekate sulumba afu nuḡe pasa pitaiwam tuku wamdus kareḡnu niḡgit.

¹⁹ Kile tane tuku ande teḡenmba ye kusnayamḡgat. Sine Kuate tuku nzali pitaiwam kumuḡ kuga ta ndaḡam saka Kuate nu taḡo tuku gubra pilit ḡga ye kusnayuwa ta ²⁰ ye teḡenmba nu tuku pasa lafuwamḡgit. Ne ima le Kuate ndoḡ kualeyaukate. Kilke waim andeḡge nu taḡo wakeite ta samba ne ndaḡam saka ye teḡenmba wakeiyina ḡga sa ndate. ²¹ Waim wakeikanu taḡo ta nu kilke kilmba nuḡe nzali ndo dubimba aḡaḡ wakeikate. Nu kilke ndui tambi waim ande maditaknu wakeimba waim ande ake aḡaḡ patinu tuku wakeite.

²² Taḡamba ndo Kuate nu nuḡe nzali dubimba nuḡe aḡaḡ ndende mbolḡge wam afu kam kumuḡ. Nu une tuku gubra ḡak minmba nuḡe saḡri sunḡo te-mayokmba ḡakmba tumniḡgam tuku iduste ta nu ḡgan minmba pitik

ndo ngisikam tuku minig mbal pa ninge ndakate. ²³ Nu nuje mapekate mbal mbolnge nuje wam magenu lato lato patikuwa le njakmba kanjerwaig nga idusmba tanjate. Mbal ta nane nu ndonj gare njak minmba minam tuku Kuate nu o buk nane madiningina. ²⁴ Kuate nu sine wike likate mbal tuku saket ta afu Zu mbal afu kasomok mbal.

²⁵ Kuate nu tuan tanjo Hosea mbolnge nu kasomok mbal tuku tejenmba sakina.

Nane ye tuku mbal mine ndakade kuasmbi ta nane ye tuku mbal minamngaig. Mbal ta ye nane wamdus ninge ndaken ta ye nane tuku kume purmba minamngit.

²⁶ Ma ande tuku mbal nane Kuate tuku mbal kuga nga saken ta ye tane Kuate abo njak minit tuku kiyo kame ngamngit. *Hosea 2.23; 1.10*

Kuate nu tanjamba sakina.

²⁷ Tuan tanjo Aisaia nu Israel mbal tuku tejenmba wi kuenka sakina.

Piyalnge fulbul minig tanjaj Israel mbal burnu kumuy kuga ta ndui ndui ndo muskil kile-tidingam tuku wam tamngaig.

²⁸ Kuate nu dal ndaka kilke te mbolnge pitik ndo pasa nduiye te-timba lafunu pa ningamngat. *Aisaia 10.22-23*

²⁹ Aisaia nu o buk pasa ande tejenmba sakina.

Samba mbolok mbal tuku Mbara nu sine tuku ndare afu mape ndakina kande sine Sodom le Gomora tanjaj kile mine ndakeg kande. *Aisaia 1.9*

Aisaia nu tanjamba sakina.

³⁰ Ye tuan tanjo kame tuku pasa satینگit ta tugunu tejenmba. Kasomok mbal nane tinjeknu mayok kambim tuku ndin sota matuk tukul ndakinaig ta nane Kuate nu kumuy nginaig sulumba Kuate am mbolnge tinjeknu mayok kinaig. ³¹ Israel mbal nane tinjeknu mayok kambim tuku tukul dubika matuk tukulka nane tinjeknu

mayok ndakinaig. ³² Ta ndanam? Nane tiṅreknu mayok kambim tuku wamdus saṅgrinu pilnaig ta nanḡine piro tuku saṅgri mbolḡe sotinaig. Kuate nu kumuḡ ḡga nu mbolḡe sote ndakinaig. Ndame ande taṅgo kupe danḡgade ta nane ndame ta mbolḡe bikekade. ³³ Kuyar pasa nu teṅemba sakate.

Ata. Ye Sion tumbraṅḡe ndame ande kupe danḡgam tuku pili le minamḡgat. Ndame sunḡo ta mbolḡe nane barinunḡaig. Ande nu ndame ta tuku saṅgri tomba tiṅguwa ta nu tumail pulununḡat ḡgate. *Aisaia 28.16*

10

Israel mbal ndin mayenu ḡgisinaig

¹ Tira kame, yiṅe mbal Israel nane muskil kile-tiḡḡe niṅgam tuku ndin ta te-silikuwaig ḡga ye wamdus saṅgrinu pilmba Kuate yabaṅet. ² Nane Kuate dubi mayewam tuku ḡgamunḡal kunde-kundeniḡit ta nane ndin katese ndade. Ye nane tuku maṅau ta kila. ³ Nane Kuateṅge ndo taṅgo tiṅreknu kile-mayokkate wam ta ḡilai minmba nanḡine saṅgrimbi tiṅreknu mayok kambim tuku wamdus saṅgrinu pilig. Nane Kuate nu taṅgo tiṅreknu kile-mayokkate ndin ndindo ta pitaide.

⁴ Kristus mbolḡe tukul pasa kumna. Kile nu tuku kume tuku saṅgri tomba tiḡgade mbal nane Kuate am mbolḡe tiṅreknu mayok kinig. ⁵ Moses nu tukul pasa dubimba tiṅreknu mayok kambim tuku teṅemba kuyarna.

Ande nu tukul pasa ḡakmba dubi mayewa ta nu abo ḡak minmba minamḡgat ḡgina. *Wok Pris 18.5*

⁶ Kristus tuku kume mbolḡe tiṅreknu mayok kinit wam ta minde bada taṅaṅ kuga. Kuyar pasa ande teṅemba sakate.

Ima nu samba mbol ambe kangat nga idus ndawa ngate.

Lo 30.12

Sine pasa tamba ande nu samba mbol kumba Kristus tumba ndekuwa le son ngam kumuŋ nganu sukeg. ⁷ Ko ima nu kumanu mbal tuku tumberaŋ kangat nga idus ndawap. Pasa tamba ande nu Kristus kumanu mbal ngamuknge te-tiwa le son ngam kumuŋ nganu sukeg.

⁸ Kristus son ngam tuku ndin minde bada tanjamba kuga. Kuyar pasa te ise tiwap.

Kuate tuku pasa tane tugumnge minit. Tane tuku mingge mbolnge ngamunggal sinamnge minit. *Lo 30.14*

Ata. Nu son ngam tuku minde bada kuga. Pasa tane tugumnge minit ta sine kukliweg. Tane Kristus tuku kume tuku sangri tomba tingap ngeg not.

⁹ Ne naje mingembi Yesus nu Sungo Ndindo minit nga te-mayokmba saka sulumba naje ngamunggalmbi Kuate nge Yesus kumna le te-tina ta ne son nga ta Kuate nu ne tuku muskil te-tiwe tanbimngat. ¹⁰ Sine ngamunggalmbi son ngeg le Kuate nge sine tinreknu ngate. Sine mingembi pasa ta te-mayokey le muskil kile-tidinge singit. ¹¹ Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Ande nu ndame ta tuku sangri tomba tinguwa ta nu tumail pulunungat ngate. *Aisaia 28.16*

¹² Sine Israel mbal tane kasomok mbal Sungo am mbolnge sine kise kise mine ndakeg. Nu sine njakmba tuku Sungo ndindo minit. Nane afu nu sinzaningguwa nga nu wikade ta nu nane njakmba nuŋe rangun mayenu tamba sinzaninggit. ¹³ Kuyar pasa nu tenjemba sakate.

Nane afu Sungonge sinzaningguwa nga wikade ta nu nane njakmba muskil kile-tidinge ningamngat ngate.

Yoel 2.32

¹⁴ Nane nu tuku sangri gilai minmba son nda ngade mbal ta ndanndanmba nuŋe nane sinzaningguwa nga

nu wikam kumuŋ? Nane nu tuku nyu ise ndakuwaig ta ndaŋmba nane son ŋguwaig? Ande nu Kristus tuku pasa tumba nane tugumuŋge kukli ndawa ta ndaŋmba nane isamuŋgaig? ¹⁵ Afu naŋgine mbal afu pasa kukliwam tuku kukul ndaniŋguwaig ta ndaŋmba nane kumba pasa ta kukliwamuŋgaig? Kuyar pasa ande ta tuku tejenmba sakate.

Ande nu pasa mayenu tumba pro sine tugumuŋge sakate ta sine gare-garekeg ŋgate. *Aisaia 52.7*

Israel mbal pasa mayenu pitainaig

¹⁶ Kristus tuku pasa mayenu isig mbal gudomma nane pasa ta dubi ndade. Aisaia nu ta tuku tejenmba sakina.

O Sungo, sine pasa kukliweg le ande nu son nda ŋgate ŋgina. *Aisaia 53.1*

¹⁷ Sine Aisaia tuku pasa ta mboluŋge tejenmba kila pileg. Son ŋgam tuku ndin ta Kristus tuku kukliweg. ¹⁸ Ye tane kusnatiŋgamŋgit. Israel mbal nane pasa mayenu ise ndakinaig e? Kuga. Nane siŋka pasa mayenu buk isnaig. Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Nane Kuate tuku pasa kuklinaig le kilke mbol mbal ŋakmba isnaig. Naŋgine pasa ta sunjoka kilke tugu ŋakmba kumuŋgina ŋgate. *Mune 19.4*

¹⁹ Ye maŋ lato kusnatiŋgamŋgit. Nane Israel mbal pasa ismba tugunu katese ndanaig e? Kuga. Nane siŋka katesenaig. Moses nu o buk Kuate tuku miŋge pasa tejenmba sakina.

Ye mbal nyu kugatok mboluŋge maŋau mayenu ki le tane Israel mbal wamdus ŋayonŋamuŋgaig.

Ye kilke kisekok mbal wamdus tugusek kugatok minig ta sinzaŋniŋgi le tane gubra tamŋgaig ŋgina. *Lo 32.21*

²⁰ ŋgumuŋga Aisaia nu Kuate tuku miŋge te-mayokmba pasa saŋgrinu ande tejenmba sakina.

Ye sote ndakade mbal ye te-silikam tuku ndin tumningamngit. Nane ye kusna ndangade mbal nane ye kila palmbim tuku ye nane tugumnge mayok kangit ngina. *Aisaia 65.1*

²¹ Nu nuje mbal Israel tuku tejenmba sakina.

Ait kuennu nane ye tuku pasa pitaimba ngueu pilig mbal nane ye tugum prowaig nga wika minet ngina. *Aisaia 65.2*

Aisaia nu Kuate tuku minge tanjamba te-mayokna.

11

Kuate nu Israel mbal tuku sinaningina

¹ Ye tane kusnatingamngit. Kuate nu nuje mbal Israel pitaikina nga idusde e? Sinjka nu tanja ndana. Ye mata Israelnu. Ye Abraham tuku ndare. Ye tuku tugu ta Benyamin. ² Kuate nu nuje mbal Israel kilam tuku o buk madiningina ta nu nane pitai ndakate. Elia tuku wam kube kuyar pasa mbolnge minit ta tane kila. Nu Israel mbal tuku manau kanjerka nu nane pasa mbolnge patika Kuate sana: ³ O Sunjo, nane Israel mbal ne tuku tuan tango njakmba kilmba bale farmba ne atraukam tuku mbain ta kilmba njago siglikade. Kile ye yiye ndo ne dubinumba minet le nane ye mata baleyam tuku ndin sotade ngina. ⁴ Tanjakina le Kuate nu ndek Elia tejenmba sana: Kuga. Israel mbal ngamuknge nane gudommba 7,000 ye dubiyade le ye nane kulatket. Nane yabri mbara Baal mbarinj ndade nga Elia sana.

⁵ Tanjamba ndo kile ait te mbolnge sine Israel mbal ndui ndui Kuate dubimba mineg. Kuate nu o buk sine ake sinanj make patika kilam tuku madisingina. ⁶ Nu ake sinanj sine make patika madisingina ta siggine wam ke likeg ta mbolnge sine nuje mbal mayok nda kineg. Kuga. Sine nuje ake make patikate wam ta mbolnge ndo nuje

mbal mayok kineg. ⁷ Wam ta mbolŋge sine tejenmba kila pileg. Israel mbal nane tiŋreknu mayok kambim tuku ndin sotinaig ta te-sili ndakinaig. Kuate nu sine ndui kilam tuku madisingina mbal sinenŋe ndo te-silikeg. Nane afu ŋgamuŋgal tukulmba wamdus kareŋnu niŋgina. ⁸ Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Kuate nu nane tuku ŋgamuŋgal wamdus tukulam tuku maŋau niŋgina le nane ammbi agaj kaŋger ndaka kilbambi pasa ise ndakade. Kile nane taŋamba ndo minig ŋgate. *Aisaia 29.10*

⁹ David nu mata tejenmba sakina.

Nane agaj ndende kumumbi minmba den ndakeg ŋga idusde. Wamdus taŋge nane biye tidinguwa le nane ndekuwaig sulumba lafunu kumumbi tuwaig.

¹⁰ Nane tuku am ma makeŋge songuwa le mambil ndawaig.

Nane piti ŋak minmba poska lika minmba minwaig ŋgina. *Mune 69.22-23*

David nu taŋamba sakina.

Kuate nu kasomok mbal kilna

¹¹ Ye maŋ tane kusnatingamŋgit. Israel mbal nane Kuate tuku ndin nduiye ŋgisinaig ŋga idusde e? i ... Nane taŋa ndanaig. Nane mbarmba Kristus pitainaig le muskil kile-tidinge niŋgam tuku pasa ta nane tane kaŋgerka am kikoŋ tiŋga pasa mayenu ta maŋ tam iduswaig ŋga tane kasomok mbal tugum kina. ¹² Israel mbal mbarnaig le kilke mbol mbal ŋakmba Kuate tuku wam mayenu ta te-silikinaig. Nane Kuate kusrenaig le nuŋe wam mayenu tane kasomok mbal mbol prona. ŋgumneŋga Israel mbal maŋ ŋgamuŋgal biye mbilmba Kuate tugum kuwaig le wam mayenu nane tuku mbar mbolŋge prona ta limba

siŋka wam mayenu suŋgo ŋayo taŋgo ŋakmba mbolŋge mayok kaŋgat.

¹³ Kile ye tane kasomok mbal satingamŋgit. Ye tane kasomok mbal tuku aposel minet ta piro te suŋgo ŋga wamduŋ sangrinu pilmba piroket. ¹⁴ Ye maŋau tambu yiŋe tugu am kikoŋ tiŋga nane tuwaig ŋga iduset. Taŋamba nane afu turmba muskil kile-tidiŋguwaig. ¹⁵ Kuate nu Zu mbal kile-sikina le kilke mbol mbal ŋakmba Kuate ndoŋ tumawam tuku ndin mayok kina. Ŋgumneŋga nu maŋ Israel mbal luka kilwa le ame wam suŋgo mayok kaŋgat? Taŋgo kummba maŋ aboŋgate wam suŋgo taŋaŋ.

¹⁶ Bret inumnu kuerka Kuate atraukate ta bret ŋaknu ta Kuate tuku. Ail tugunu Kuate tuku minit ta ail wainu ŋakmba nu tuku. ¹⁷ Ail ndinok ta Kuate nu wainu afu kat pugurka duŋekok olif ail wainu kilmba wainu ndinok afu ŋgamukŋge tuturmba kuse likina. Tane kasomok mbal duŋekok olif ail taŋaŋ kile Zu mbal tuku wam magenu nane ndoŋ kilig. ¹⁸ Tane wam ta tuku idusmba sine ail wainu ndinok liniŋgeŋ ŋga payam ndakap. Ail tugunu ail wainu mbolŋge sanŋri ti ndaŋgate. Kuga. Tane ail tugunu mbolŋge sanŋri tiŋgade.

¹⁹ Tane afu taŋgine ŋgarosu payamka teŋenmba sakade. Sine kasomok mbal ail ta mbolŋge tuturbe ŋga nu wainu afu kat pugurka pankina ŋga sakade ta son ta ²⁰ nane Zu mbal son nda ŋginaig tukunu Kuate nu nane kat pugurka pankina. Tane ŋgamuŋgal son ŋak minig tukunu tane ail ta mbolŋge minig. Tane taŋgine ŋgarosu payam ndaka kurau mayemba taŋgine ŋgamuŋgal son biye dewap. ²¹ Wainu ndinok ta nane son nda ŋginaig le Kuate nu nane mape ndaka kat pugurkina. Tane duŋekok olif ail taŋaŋ minmba son maŋau kusrewap ta nu siŋka tane mape ndaka kat pugurkamŋgat.

²² Ata. Tane Kuate tuku ranġun maġau le gubra maġau te kila palpe. Kuate kusremba baringade mbal nu mape ndaka kile-pankate ta tane Kuate tuku ranġun mayenu ta tade. Tane taġamba tumba minmba minam tuku ngamunġal son biye dewap. Kuga ta nu tane mata kat pugurka pankamngat.

²³ Israel mbal nane maġ ngamunġal biye mbilmba Ku-ate tuku sanġri tomba tinguwaiġ ta nu nane kilmba maġ ail ta mbolnġe tuturninguwa le minamngaiġ. Kuate nu taġawam kumuġ. ²⁴ Tane kasomok mbal buk duġkok olif ail wainu minnaiġ le Kuatenġe tane kat pugurka kilmba nu ail prode maġau ta mbilmba olif ail mayenu ta mbolnġe tuturmba kuse likina. Wainu ndinok ta nu nane maġ kilmba ail ta mbolnġe tuturmba kuse likam tuku ta minde bada kuga.

Kuate nu kilke mbol mbal ġakmba sinaniġgit

²⁵ Tira kame, tane taġnine ngarosu payamkubekaig nġa ye wam ande kuirok minit ta te-kilimba satingamngit. Israel mbal afu Kuatenġe ngamunġal tukulmba wamdus kareġnu ningina le Kuate ngumnenaig ta nane taġamba nduiye mine nda. Kuate nu tane kasomok mbal giganmba kilam tuku maditingina ta ka kumunguwa le Israel mbal ngamunġal tukulmba wamdus kareġnu minig ta kusrewamngaiġ. ²⁶ Wam ta mbolnġe Israel mbal ġakmba muskil kile-tidinge ningamngat. Kuyar pasa ande ta tuku teġenmba sakate.

Muskil kile-tidinge ningam tuku tanġo nu Sion tumbraġ sunġo mbolnġe prowamngat.

Nu prowa sulumba Jakob tuku tugu Kuate ngumnede maġau ta pitaiwamngat. *Aisaia 59.20*

²⁷ Taġamba ye nane ndoġ pasa katen ta kumumba nane tuku une maġau saukamngit ngate. *Yeremia 31.33*

²⁸ Kristus tuku pasa mayenu Israel mbal nane pitaimba Kuate ngueu pilnaig ta tane kasomok mbal pasa ta isig. Nane Kuate tuku ngueu pilig wam ta mbolnge nu tane turkate ta Kuate nu nane kilam tuku madiningina ta nu nane tuku mbuḅ kame idusniḅmba nane tuku kume purmba minit. ²⁹ Kuate nu wamdus mbil ndate tuku. Nu nuḅe wam magenu afu niḅgit ta nu maḅ yai ndakate. Nu afu kilam tuku madiniḅgit ta nu maḅ nane pitai ndaniḅgit. ³⁰ Israel mbal nane ambonga Kuate tuku miḅge dubinaig ta ngumnenḅga Kristus mbolnge pitainaig. Tane nu tuku pasa ambonga pitainaig mbal kile Kuate nu Kristus mbolnge tane mapekate. ³¹ Nu tane kasomok mbal mapeka minit taḅamba ndo Israel mbal mata mapekam tuku ta kile nane nu tuku miḅge pitaimba minig. ³² Sine ḅakmba Kuate tuku miḅge pitaigenḅ le nu sine kilmba une tuku ndalekanu maḅau mbol patikina. Taḅana sulumba kile nu Kristus mbolnge sine ḅakmba mapeka kilamḅgat.

³³ Kuate tuku maḅau ta mayenu ndo. Nu tuku wamdus kila sunḅo o mbolnge. Sine siḅka nu tuku wamdus kila pile ndakeḅ. Nuḅe wamdus kile-mayokkam tuku ndin sine pileḅgam kumuḅ kuga. ³⁴ Kuyar pasa nu teḅenmba sakate. Ima nu Sunḅo tuku wamdus kila minit? Ima nu Sunḅo wam pagu pasa sawam kumuḅ ḅgate. *Aisaia 40.13*

³⁵ Ima nu agaḅ ande Sunḅo tuna ta tuku lafunu nu mbolnge minit? ³⁶ Nuḅge agaḅ ndende ḅakmba kile-mayokkina ta nu tugu. Nu miro. Nu tuku nyu sunḅo kilḅa sanḅri ta minmba minamḅgat. Son.

12

Sine Kuate tuku ndo minbe

¹ Tira kame, tane Kuate tuku mape maḅau idusmba taḅgine ḅgarosu Kuate tuku ḅga madimba patikap le minwaig. Kuate nu atrau agaḅ taḅaḅ ta nu nzalite. Sine

tarjaweg ta sine kumumbi Kuate mbariņeg. ² Tane kilke te tuku maņau te-pur ndawap. Tangine wamodus Kuate mbolņge palpe sulumba kitek mayok kape. Tane taņamba Kuate tuku nzali kila palpe sulumba wam magenu o mbolņge Kuate garete ta ke likam kumuņ.

*Piro saņgri yimyam tuku pasa
(1 Korin 12)*

³ Kuate nu ye make pilmba aposel pilna. Ye nyu tambi satiņgamņgit. Tane tangine miroņ payam ndaka kumumbi pilengap. Kuate nu saņgri yimyam tingit ta idusmba tangine miroņ pilengap. ⁴ Ņgarosu ndindo mbolņge agaņ inum inumnu piro kise kise ke likade. ⁵ Taņamba ndo sine Kristus ndoņ ulendikeg mbal sine gudommba ta Ņgarosu ndindo ndo mineg. Ņgarosu ta mbolņge sine inum inumnu mineg ta ulendika Ņgarosu ndindo. ⁶ Kuate nu sine űakmba make patika sine yimyam saņgri kise kise ake siņgit tambi sine pirokube. Ande nu Tukul Guwa tugumņge pasa ismba kile-mayokkam tuku saņgri tate ta nu nuņe űgamuņgal son maņau tambi kile-mayokkuwa. ⁷ Ande nu taņgo turkam tuku saņgri tate ta nu taņgo turkuwa. Ande nu pasa kukliwam tuku saņgri tate ta nu pasa kukliwa. ⁸ Ande nu taņgo saņgri pileniņgam tuku saņgri tate ta nu saņgri pileniņguwa. Ande nu agaņ ndende űak afu turka niņgam tuku saņgri tate ta nu waknyumba niņguwa. Ande nu gabat taņgo minam tuku saņgri tate ta nu wamodus saņgrinu pilmba piro ta kuwa. Ande nu sinamanzerka minig mbal turkam tuku saņgri tate ta nu gare űak turkuwa.

Tira kame űgamuņgal niņgam tuku pasa

⁹ Tane wamodus tugusekmbi muņgu kume purkap. Tane maņau űaigonu űakmba űgumneniņmba maņau magenu ndo bige dedeņgap. ¹⁰ Tangine tira kat tangine taņaņ

tangine tangine munju kume purkap. Tane tangine tangine tira kame tuku nyu kile-dungam tuku ngamunggal kunde-kundetinguwa. ¹¹ Tane kanyum ndamba sangri tinga pirokap. Tukul Guwa mbolnge tumail gare njak mayok kape sulumba Sunjo tuku piro mbal minap. ¹² Tane muskil kile-tidinge tingam tuku tairngade ta tuku gare-gareka minmba piti sinamnge ngan pilmba dirnangap. Tane mara mara Kuate yabangmba minmba ¹³ Kuate tuku mbal aganj ndende denkade ta turkap sulumba kisekok mbal kilmba tangine wande mbolnge patikap.

¹⁴ Tane piti sertingig mbal Kuatenge nane sinzangninguwa nga yabangap sulumba nane nyaro pasa ninmba kasur pasa ninge ndakap. ¹⁵ Nane gare njak minig mbal ndonj tane gare-garekap. Nane piti njak minmba malm-bikade mbal ndonj tane malmbikap. ¹⁶ Tane tira kame ndonj wamdus ulendika tuma minmba sine sugo nga piro nyu kugatok ta kam tuku mbule ndakap. Tane sine kila sugo njak nga idus ndawap.

¹⁷ Ande tane mbolnge manau njayonu kuwa kande tane manau njayonumbi lafu ndawap. Tangjo njakmba ngamuknge manau tijreknu ndo ke likap. ¹⁸ Tane tangjo njakmba ndonj ngamunggal ulendi minam tuku ndin sotap.

¹⁹ Tira kame, nane afu tane mbolnge manau njaignonu kuwaig le tane Kuatenge lafuwa nga piti ta nu wai mbolnge ndo palpe. Kuate tuku kuyar ta tuku tejenmba sakate.

Sungo nu sakate: Manau njaignonu lafunu ta ye tuku piro.
Yenge pa ta ningamngit ngate. *Lo 32.35*

²⁰ Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Ne tuku ngueu tangjo nu gubawa kande nyamaganj tawe le nyuwa. Nu kule parawa kande kule tawe le nyuwa.

Ne tanjawa ta nu nuje ngueu manjau ta tuku kiko tumba wamdus rar prowa le kamusmba minamngat ngate. *Sindaun*
25.21

²¹ Manjau njaigonu tanje tane kile-ibenjkikat nga tane nu mape ndawap. Tanjine manjau magenu tambu manjau njaigonu ta kile-ibenjkap.

13

Kuate nge gabat sugo patike likate

¹ Sine njakmba gafman kumnemnge minbe. Kuate tuku wamdus mbolnge ndo nane mayok kinig. Gabat sugo mine likade ta nunje patikate. ² Ande nu gafman tuku minje pitaite ta nu Kuate tuku wamdus pitaite. Pitaide mbal ta nane piya kumumbi tade.

³ Manjau magede mbal nane kulat tanjo sugo tuku kuru kuru ndakade. Nane wam njaigonu kade mbal ndo kulat tanjo tuku kuru-kurukade. Ne gabat ande tuku kuru-kurukam idus ndamba kande ne manjau magenu ka le nu ne nzalinuwa. ⁴ Kuate nu tane turkam tuku gabat sunjo ta pilit. Nu manjau njayonu lafuwam tuku nyu njak minit. Ta tuku ne manjau njayonu kumba kande ne nu tuku kuru-kuruka. Kuate nu manjau njaigonu kade mbal pa ningam tuku gabat sunjo ta nu tuku piro tanjo minit. ⁵ Ta tuku ye satinjit. Tane gafman tuku minje kumnemnge minap. Tane Kuate tuku pa laipam tuku ndo nu kumnemnge mine ndakap. Tane manjau tinjeknu nga nu kumnemnge minap.

⁶ Tane takis ndametinj pankap. Gafman mbal nane piro ke likade ta nane Kuate tuku piro biyig. ⁷ Tane afu mbolnge wam kam tuku minwaig kande nane mbolnge ke likap. Tane takis ndametinj pankam tuku minmba

kande pankap. Tane nyu ŋak mbal idusniŋmba nane gare niŋgam tuku wam ta ndo kap.

Tanjine tanjine muŋgu kume purkap

⁸ Tane agañ ande lafuwam tuku mine ndakuwa. Tanjine tanjine muŋgu kume puram tuku maŋau ta ndo lafuwam tuku minwa. Nane afu tane tugumuŋge minig ta tane nane tuku kume purde ta tane Kuate tuku tukul pasa ŋakmba kumude. ⁹ Kuate tuku tukul gudommba minig. Tango pino muŋgu kuayar ndakap. Tango bale ndawap. Agañ ande kuayar ndawap. Agañ ndende kilam tuku piriri ndawap. Tukul kame sakit ta ŋakmba tukul pasa teŋge ulendite. Tukul ta teŋenmba. Tane tanjine ŋgarosu tuku kume purde taŋamba ndo tane tugumuŋge minig mbal tuku kume purap ŋgate. ¹⁰ Tango nu kume pur maŋau tambi ande ŋayo siliwam kumuŋ kuga. Ande nu kume pur maŋau ŋak minit ta nu tukul ŋakmba kumute.

¹¹ Kile mineg ait te tane kila. Ta tuku wam ŋakmba ta dubikap. Sine muskil kile-tidiŋge siŋgam tuku pasa ismba son ŋgigeŋ ait ta kile ait kuen kinit. Ta tuku tanjine wamdus kinyanu minig ta kuagnekap. ¹² Ma furir tuku ait kugawam bafute le mafewam tuku ait buk patukate. Ta tuku ma make tuku maŋau kile-sika mafef tuku maŋau kilmba tambi maŋau ŋaigonu kile-iberkuba. ¹³ Sine mafef mineg taŋaŋ maŋau magenu ndo kube. Sine afu ndoŋ minyoka isukusmba maim-maimka kule kamenu nye ndakube. Sine fare fare tango pino ndoŋ une ndakube. Kutur maŋau kiko ŋak ta ke ndakube. Afu ndoŋ kualeyau ndakube. Afu tuku mine tuku wamdus kagli ŋr ndakube. Sine ma make tuku maŋau taŋaŋ ŋakmba kusrekube.

¹⁴ Tane singine Sungo Yesus Kristus tuku manjau te-purap sulumba tangine ngarosu tuku nzali njaigonu kam tuku idus ndaningap.

14

Sine tira kame tuku son manjau pile ndangube

¹ Tira ande tuku son manjau gisleknu ta nu tane ndonj manjurkam tuku tap. Tane nu ndonj kualeyauka nu tuku manjau te-iberjam tuku idusmba te ndakap. ² Tira ande nu ye aganj njakmba nyam kumunj ngate. Ande nu son manjau gisleknu njak minmba ye mbarikit nga nu ndem mbulmba nyamaganj ndo nyate. ³ Ande nu ndem nyate tange ande nu nyamaganj ndo nyate ta tala ndawa. Ande nu ndem nda nyate tange nu tango ndem nyate ta nu mbarte nga sa ndakuwa. Kuate nu nale arnej kilna. ⁴ Ne ima le ande tuku piro tango tuku son manjau pilete. Nu pilemba kumumbi kate ko mbarte ta ne tuku piro kuga. Nuje Sungo tuku piro. Sungonje nu sangri tuwit ta nu kumumbi mayok kangat.

⁵ Tira ande nu ait afu tukul njak ngate. Ande ait njakmba kumu kumu tukul kugatok nga iduste. Tangine mironj yimyam manjau dubiwam tuku ta pilenga te-tiwap. ⁶ Ait afu sugo ngade mbal ta nane Kuate tuku nyu idusmba tajade. Nane ndem nyade mbal Kuate gare pasa tuwig sulumba Kuate tuku idusmba nyade. Nane ndem nda nyade mbal nane Kuate tuku mata idusmba ndem nda nyade. Nane nyamaganj ndo nyade ta tuku Kuate gare pasa tuwig. ⁷ Sine mineg ta singine mironj tuku mine ndakeg. Ko kumeg ta singine mironj tuku kume ndakeg. ⁸ Sine abo njak mineg ta sine Sungo tuku nyu te-dungam tuku mineg. Sine kumeg ta Sungo tuku nyu te-dungam tuku kumeg. ⁹ Kristus nu kumanu mbal abo njak minig mbal tuku Sungo minam tuku nu kummba manj tingina.

Ta tuku sine abo mineg e ko kumeg ta sine Sunjo tuku ndo mineg.

¹⁰ Ne wam ta idusmba tira ande tuku son manjau pilenga nu mbarte nga sa ndaka. Ko ne afu tuku son manjau kanjerka tala tala ndaninga. Sine njakmba Kuate am mbolnge tingube le nurge sine pilesingamngat. ¹¹ Kuyar pasa ande ta tuku tenemba sakate.

Sunjo nu sakate: Ye sinja abo minet tana pasate te sinja mayok kangat. Tango njakmba ye tugumnge dagol tidrongamngaig. Nane njakmba ye tuku nyu tedungamngaig ngate. *Aisaia*
45.23

¹² Ta tuku sine njakmba Kuate tugumnge singine wam njakmba ke likeg ta kilimok kile-mayokkamngig.

Sine tira kame tuku ngamungal ngaigo sigli ndakube

¹³ Ta tuku sine singine mungu pilengeg wam ta kusrekube. Sine wamdus sangrinu pilmba singine tira inum ndekam tuku wam ande ke ndakube. ¹⁴ Ye Sunjo Yesus ndon ukendiket ta nyamagan ndem njakmba nyam tuku tukul kuga. Ye wam ta kila minet ta ande nu aganj ande nyam tuku tukul njak nga iduste ta nu tuku wamdus sinamnge tukul tana mayok kinit. ¹⁵ Tira ande nu aganj ande nyam tuku tukul njak ngate le ne tumba nyate ta ne nu tuku wamdus njayo silite. Tana ta ne tira tuku kume purte wam ta kusrete. i ... Kristus nu tira ta tuku kumna. Ne aganj nyate tamba nu njayo sili ndawa.

¹⁶ Ne ye aganj njakmba nyam kumun nga sakate ta ne kumumbi sakate. Nane wamdus mayenu ta andenge njayo siliwam tuku ndin wakei ndawa. ¹⁷ Sine Kuate kumnemnge mineg mbal sine nyamagan le kule nyeg ko nda nyeg ta alo sunjo kuga. Sine tinreknu mayok ka ngamungal mukuk minmba Tukul Guwa mbolnge gare njak mineg wam ta ndo alo sunjokanu. ¹⁸ Ande nu

tarjamba Kristus dubite ta nu Kuate gare tuwit. Tangó pino nane nu tuku mañau ta kanjermba saka minig.

¹⁹ Sine ngamunggal ulendi minmba singine singine wamdus sangri pilewam tuku sangri tinga wam ta ndo ke likube. ²⁰ Ne aganj ande nzalinu nyate tamba Kuate tuku piro njayo sili ndawa. Nyamaganj njakmba tukul kugatok ta ande nu ne aganj nyate ta mbolngge ndekate ta ne mbarte. ²¹ Nane tira ande baringikat nga ne ndem ko grep kule nye ndaka ko wam kise afu ke ndakate ta ne mañau tinjeknu dubite. ²² Ne wam afu kam kumunj ngate ta Kuate am mbolngge ndo minwa. Ne wam ande pilengaye kam kumunj nga idusmba wamdus piti kugatok ta ne gare njak minit. ²³ Ne wamdus armba njak aganj ande nya ta ne mbarte. Ne nane ngamunggal son pitaimba tumba nyate ta tuku. Ande nu wam andembi nuñe son ngate mañau piti serte ta nu mbarte.

15

¹ Sine Kristus dubimba ngamunggal son sangri njak mineg mbal sine tira kame son mañau gisleknu minig ta turkuba. Sine singine maye minam tuku ndo idus ndabe. ² Sine tira kame wamdus sangri pileninggam tuku nane tuku wamdus kumnemngge minmba mañau tamba nane turkuba. ³ Kristus nu mata nuñe maye minam tuku ndo idus ndana. Kuyar pasa ande Kristus nu Kuate ndonj pasatina ta teñenmba sakate.

Nane ne tumail pannade mbal ye turmba tumail panyade.

Mune 69.9

Kuyar pasa nu tarjamba sakate.

⁴ Kuyar pasa o buk kuyarke likinaig ta sine tumsingam tuku mayok kinaig. Sine kuyar pasa ta burka sangri tinga dirnanngube sulumba ngamunggal mukuk njak minmba Kuate tairngube. ⁵ Sine sangri tinga ngamunggal mukuk minam tuku mañau Kuate tugumngge prote. Nuñge

tane sangri tingguwa le tane Kristus Yesus tuku manau kubemba tangine tangine wamdus ulendi tuma minap. ⁶Tane tanamba minap ta tane ulendika minge ndindombi singine Sungo Yesus Kristus tuku Mam Kuate tuku nyu te-dungamngaig. Son.

Kristus nu kilke mbol mbal jakmba wikina

⁷ Kristus nu Kuate tuku nyu mbol kuwa nga nu sine jakmba kilna. Tanamba ndo tane mata Kuate tuku nyu mbol kuwa nga tangine tangine afu jakmba kile likap.

⁸ Kristus tuku manau satigit ta tugunu tejenmba. Kuate nu pasa o buk sakina ta alonu mayok kuwa nga Kristus nu Zu mbal tuku piro tango mayok kina. Wam ta mbolnge Kuate nu Zu mbal tuku mbuŋ kame pasa saningina ta kumungina. ⁹ Wam ta mbolnge kasomok mbal mata Kuatenge mapekina le nane nu tuku nyu te-dunginaig. Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Ye kasomok mbal ngamuknge ne tuku nyu te-dungamngit. Ye ne tuku nyu mbol kuwa nga mune ande ulamngit ngate. *2 Samuel 22.50; Mune 18.49*

¹⁰ Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Tane kasomok mbal Kuate tuku mbal Israel ndonj gare-gareka minap ngate. *Tukul Pasa 32.43*

¹¹ Pasa ande mata tejenmba sakate.

Tane kasomok mbal Sungo tuku nyu te-dungap.

Ese. Kilke tugu jakmba nu tuku nyu te-dungap ngate. *Mune 117.1*

¹² Tuan tango Aisaia nu mata sakina:

Yesi tuku mbuŋ sungo ande prowamngat.

Nu kasomok mbal tuku Sungo minam tuku mayok kajgat. Nunge nane muskil kile-tidinge ningam tuku fairngamngaig ngina. *Aisaia 11.10*

¹³ Sine Kuate tairnga mineg wam ta nunge singit. Tane nu kumuŋ nga minap le nunge gare maŋau ngamuŋgal mukuk sunɡomba tinɡuwa. Nu taŋawa ta tane Kuate tairnga minig wam ta Tukul Guwaŋge lato lato sanɡri pilemba minamŋgat.

Paulus nu nuŋe piro tuku sakina

¹⁴ Tira kame, ye tane tuku wamdus ar ar ndawet. Tane ranɡun maŋau kumuŋganu ŋak minmba pasa tugusek ŋakmba kila minig tukunu taŋgine taŋgine muŋgu kile-tidinɡam kumuŋ. ¹⁵⁻¹⁶ Kuate nu ye make pilmba tane kasomok mbal ngamukŋge Kristus Yesus tuku piro taŋgo minam tuku ye madiyina. Ta tuku ye waŋe te mbolŋge tane maŋ idusam tuku ye pasa sanɡrinu afu kuyarit. Ye pasa mayenu kukliwet te pris taŋaŋ Kuate tuku piro biyet. Tane kasomok mbal Tukul Guwa mbolŋge kumumbi pur-feŋnu mayok kape le Kuate nu nzalinu kilwa nga ye tane atrau aɡaŋ mayenu taŋaŋ Kuate tambim tuku piro ket.

¹⁷ Ye Kristus ndoŋ ulendiket tukunu ye Kuate tuku piro ke liket te ye payamkam kumuŋ. ¹⁸ Kristus nu kilke mbol mbal ŋakmba pasa mayenu dubiwaig nga nu ye mbolŋge wam afu ke likina ta ndo ye saka minet.

¹⁹ Ye pasa kuklimba wam afu ke lika ye sanɡri kitek tum-ninmba Tukul Guwa tuku sanɡri yimyam kile-mayokka wam ŋakmba ta Kristus nu ye mbolŋge piro kina. Ta tuku ye Yerusalemŋge Kristus tuku pasa mayenu kukliwam tuku piro tugu pilmba kumba ka ka Iliria ma mbolŋge tinɡa piro suluwen.

²⁰ Ye Kristus tuku piro mbal afu tuku piro tuturam idus ndawet. Nu tuku nyu kinit ma mbolŋge ye pasa kukliwe nda. Nu gilai mbal tugumuŋge ye pasa kukliwam tuku wamdus sanɡrinu pilet. ²¹ Kuyar pasa ande ye idusmba taŋamba piro ket ta teŋenmba.

Nane nu tuku pasa ise ndakade mbal nane ismba wamduš purfeniŋgamŋgat.

Nane nu tuku nyu ise ndakade mbal nane nu kila palm-bimŋgaig ŋgate. *Aisaia 52.15*

Paulus nu Rom mbal kaŋgerkam idusna

²² Ye ait ŋŋgomba tane tugum prowam tuku idušet ta yiŋe piro ŋŋgo teŋge ndin purte. ²³ Kile kilke te mbolŋge piroket ta buk kugate. Ye yar gudommba tane tugum kambim tuku ŋŋgomba idusmba minet ta ye Spen kambim ŋga pro tane kaŋgertiŋgam idušet. ²⁴ Ye tane ndoŋ ait fagnu minmba gare ti le tane ye mindeyumba ka ndiŋŋe kayeyap le ye Spen ka ŋget.

²⁵ Ye kile ndametiŋ afu kilmba Yerusalemŋge Kuate tuku mbal turkam kaŋgit. ²⁶ Nane aŋaŋ ndende tuku denkade tukunu Masedonia le Akaia ma mbolŋge tira kame afu nane turkam tuku ndametiŋ te patikinaig. ²⁷ Nane naŋgine miroŋ wam ta kam idusnaig ta nane kumumbi kinaig. Kasomok mbal Israel mbolŋge lafu ŋak minig. Nane Israel mbal tugumŋge Kuate tuku wam magenu kilig tukunu kile kasomok mbal nane Israel mbal afu ŋgarosu tuku aŋaŋmbi turkam kumuŋ. ²⁸ Ye ndametiŋ te kilmba Yerusalem mbal niŋgi sulumba ye Spen kambim ŋga ka tane tugum ta prowamŋgit. ²⁹ Ye tane tugum prowi ta ye Kristus tuku gare maŋau ŋakmba ŋak tane tugum prowamŋgit ta ye kila.

³⁰ O tira kame, sine ŋakmba ŋŋgo Yesus Kristus tuku mbal mineg. Sine Tukul Guwa mbolŋge muŋgu kume purkeg. Ta tuku ye teŋenmba satingamŋgit. Tane ye turyam tuku ye ndoŋ Kuate ŋŋgomba yabaŋbe. ³¹ Yudea ma tugu mbolŋge son nda ŋgade mbal ye baleyam idusde ta ye maye minam tuku Kuate yabaŋap. Kristus tuku mbal Yerusalemŋge nane kasomok mbal tuku ndametiŋ

te kilam mbulbekaig. Nane gare ñak kilwaig ñga ta tuku mata Kuate yabanap. ³² Kuate nu nzaliwa le ye tanjamba gare ñak tane tugum ta promba ait afu tane ndoñ mini sulumba wamdus gare tamngit.

³³ Kuate nu ñgamunggal wamdus bul sersingam tuku nu tugu. Nu tane ndoñ minmba minwa. Son.

16

Paulus nu Rom mbal kaiye pasa ningina

¹ Kristus tuku piro pino ande nyunu Febe tane nu tuku nyu kila palpe ñga satungamngit. Nu Senkrea tumbran sungo mbolñge Kristus tuku kuasmbi ñgamukñge piro kate. ² Nu tane tugum ta prowa le tane Kuate tuku mbal minig ta te-mayokmba Sungo tuku nyu mbolñge nu tap. Nu wam afu denkuwa kande turap. Nu tira kame sunngomba ye mata turyina.

³ Prisila le Akuila nale ye ndoñ Kristus Yesus tuku piro kigeñ ta tane nale tuku gare pasa te sanikap. ⁴ Nalekam ta ye maye minam tuku ye turyumba kume dirnaik. Ta tuku kasomok mbal Kristus tuku kuasmbi minig ta nane ñakmba ye ndoñ nale gare pasa nikig. ⁵ Nale tuku wandekñge Kristus tuku kuasmbi mangurkade mbal nane mata gare pasa te ningap.

Mbal ñakmba nyu kilamngit te yiñe gare pasa te saniñgap. Yiñe gulab mayenu Epenetus. Asia mbal ñgamukñge nu ambonnga Yesus tuku son ñgina. ⁶ Pino ande Maria tane ñgamukñge piro karenkina. ⁷ Andronikus nale Yunias sine tugu ndindo nale ye ndoñ muli wandek sinamñge mingeñ. Ye Kristus gilai minen le nale ambonnga son ñginaik. Aposel kame ñgamukñge nale nyu ñak minik. Nane ñakmba ta yiñe gare pasa te ningap.

⁸ Afu terjenmba. Ye tuku gulab mayenu Ampliatus. ⁹ Ande Urbanus nu sine ndoñ Kristus tuku piro biyit. Ande

Stakis nu ye tuku gulab mayenu ande. ¹⁰ Ande Apelis nu Kristus tuku tango tugusek mayok kina. Aristobulus tuku ndare tuma mbal mata yiye gare pasa ningap. ¹¹ Herodion nu ye ndoŋ tugu ndui ta. Narsisus tuku ndare afu Sungo tuku mbal minig ta njakmba yiye gare pasa te saningap.

¹² Afu tejenmba. Sungo tuku piro karenkate pino ar Trifina nale Trifosa. Pino ande Persis nu mata Sungo tuku piro karenkate. ¹³ Tira ande Rufus nu Sungo tuku tango tugusek. Ina nuje nu ye tuku ina tanaŋ minit. ¹⁴ Asinkritus, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas tira afu nane ndoŋ minig. ¹⁵ Filologus, Yulia, Nerijs nale kulim nuje Olimpas Kuate tuku mbal nane ndoŋ mine likade ta njakmba yiye gare pasa te saningap.

¹⁶ Tane tanjine tanjine tira kame ndoŋ munju kume purkade manau ta alonu te-mayokap.* Kristus tuku kuasmbi yimyam njakmbanje tane tuku kaiye pasa pilig le ilit.

Yabri tum mbal tuku riroŋ pasa

¹⁷ Tira kame, nane afu tane purka afu tuku wamdus tugusek didikade ta tane nane kila patika nane ndoŋ ulendi ndakap. Nanenge sine pasa tugusek tumtingigen ta pitaide. ¹⁸ Nane sijine Sungo Yesus Kristus tuku piro mbal kuga. Nane nanjine njarosu tuku nzali njaigonu maro njak minam tuku ndo piro kade. Nanjine njule parak pasambi tira afu wamdus sanjri kugatok ta didikade.

¹⁹ Tane Kuate tuku minje dubi mayede ta nane njakmba isig. Ye wam ta tuku gare-gareket. Tane manau mayenu kam tuku kila sunjo njak minap sulumba manau njayonu kam tuku gilai tanaŋ minap. ²⁰ Tane tanjamba minap ta Kuate nu pitik ndo Satan tumba tane tuku kupe

---

* **16:16:** Zu mbal nane kume purkade manau ta alonu te-mayokmba munju mumukade.

kumnemnge pilmba to firamngat. Kuate nu ngamunggal mukuk singit tuku tugu. Sine tuku Sunjo Yesus Kristus nu tane make patikuwa. Son.

²¹ Timoteus nu ye ndon pirokate ta nunge tane kaiye pasa tingit. Lusius Yason Sosipater nane ye tuku tugu ndui ta nane mata tane kaiye pasa tingig.

²² Ye Tertius Paulus tuku minje pasa kuyaret te ye mata kaiye pasa tinget.

²³ Gaius nu ye Paulus nu tuku wande mbolnge minam tuku sakate. Nu Kristus tuku mbal jakmba mbolnge wam mayenu ta kate. Nu mata tane kaiye pasa tingit. Erastus nu tumbran sunjo te tuku ndameti kulatkate tango sine tuku tira Kuartus nale mata tane tuku kaiye pasa pilik.

²⁴ [Sine tuku Sunjo Yesus Kristus nu tane make patikuwa. Son.]

Paulus nu Kuate tuku nyu te-dungina

²⁵ Sine Kuate tuku nyu te-dungube. Ye pasa mayenu Yesus Kristus tuku kukliwet ta Kuate nu ta mbolnge tane sangri piletngamngat. Pasa mayenu ta buk kuirok minna le tango nane gilai mine sungona le ka ka kile nu kilimok mayok kinit. ²⁶ Kuate nu minmba minit nu tango jakmba pasa mayenu son nga dubiwaig nga iduste ta kilimok mayok kinit le kilke mbol mbal jakmba ise likeg. Tuan tango kame tuku kuyar ta mbolnge kilimok mayok kinit.

²⁷ Kuate nu ndo wamdus kila jakmba jak. Sine jakmba Yesus Kristus mbolnge Kuate tuku nyu sunjo ta te-dunga minmba minbe.

Son.

KUATE TUKU PASA
Portions of the Old Testament and The New Testament in the
Siroi Language of Papua New Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Siroi long Niugini

copyright © 1975, 1999 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Siroi

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-02-07

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 19 Oct 2021 from source files dated 17 Oct 2021

9d2e8659-afb4-5cca-93d8-23ebf89e1709